

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Zámek Kozel – v minulosti a současnosti

Bc. Veronika Valentová

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

Zámek Kozel – v minulosti a současnosti

Bc. Veronika Valentová

Vedoucí práce:

Mgr. Petra Hečková, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Ráda bych tímto poděkovala Mgr. Petře Hečkové, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce, za poskytnuté rady, ochotu a čas, který mi věnovala. Dále bych chtěla poděkovat manželovi a celé mé rodině za jejich podporu a trpělivost.

OBSAH

ÚVOD	1
1. HISTORIE ZÁMKU KOZEL	5
1.1 Černínové z Chudenic a počátky stavby zámku	5
1.2 Valdštejnové na zámku	8
1.3 Architektura zámku a stavební úpravy za Černínů a Valdštejnů.....	11
2. SITUACE PO ROCE 1945 A POČÁTKY ZPŘÍSTUPNĚNÍ	16
2.1 Stručná historie státní památkové péče.....	16
2.2 Zpřístupnění a tvorba interiérové instalace na hradech a zámcích	18
2.3 Situace na zámku Kozel po roce 1945	23
3. ZÁMEK KOZEL V SOUČASNOSTI	29
3.1 Prezentace	30
3.1.1 Prvotní prezentace	32
3.1.2 Druhotná prezentace.....	34
3.1.3 Další služby návštěvníkům	35
3.2 Evidence mobiliárního a knihovního fondu.....	36
3.2.1 Vývoj evidence mobiliárních a knihovních fondů	37
3.2.2 Elektronická evidence	39
3.2.3 CastIS.....	41
3.2.4 Dokumentace a digitalizace	43
3.2.5 Prostorová identifikace a elektronický pasport	44
3.3 Ochrana a péče.....	46
3.3.1 Průběžná údržba a preventivní péče.....	46
3.3.2 Ochranné technické prvky	51
ZÁVĚR	53
POUŽITÉ ZDROJE	55
RESUMÉ	59
SEZNAM PŘÍLOH	60

ÚVOD

Ve své diplomové práci zpracovávám téma *Zámek Kozel - v minulosti a současnosti*. Cílem mé práce je popsat historii zámku a následně se věnovat jeho dnešnímu využití. Zámek Kozel je klasicistní lovecký zámek, který se nachází nedaleko Plzně, u obce Štáhlavy. Historie zámku je spjata se šlechtickými rody Černínů z Chudenic a Valdštejnů. V roce 1945 byl zámek Kozel rodině Valdštejnů konfiskován, zestátněn a v roce 2001 prohlášen Národní kulturní památkou. Dnes je Kozel stále státním zámkem ve správě Národního památkového ústavu. Zámek je zpřístupněný veřejnosti a řadí se mezi jeden z nejnavštěvovanějších objektů v západních Čechách. Kromě prezentace zámku, související s návštěvnickým provozem, zde probíhá i řada dalších činností, které však veřejnosti nejsou bohužel příliš známé. Vzhledem k tomu, že na zámku Kozel pracuji, je mi zpracovávané téma velmi blízké. Zároveň je pro mě příležitostí, jak se mohu ještě více a podrobněji seznámit s historií zámku i se současnými možnostmi využití.

Diplomovou práci je možné rozdělit na dvě části - teoretickou, ve které se zaměřím na historii a interiérovou instalaci, a praktickou, ve které se budu věnovat současným trendům a možnostem, kterých je zámek Kozel často jakýmsi průkopníkem. Zámek bych v této práci chtěla představit na jedné straně jako bývalé panské sídlo, na straně druhé jako památkový objekt, na kterém v současnosti probíhá řada zajímavých a důležitých činností souvisejících s prezentací, ochranou, evidencí či dokumentací tohoto cenného majetku.

Práce čerpá z poměrně velkého počtu zdrojů, neboť téma dosud nebylo takto podrobněji a uceleně zpracováno. Ve většině dostupných zdrojů se uvádí často jen velmi stručná historie zámku, doplněná popisem současné interiérové instalace. Kromě tištěných publikací a internetových zdrojů ve své práci vycházím i z velice cenných archivních dokumentů, z interních zdrojů zámku Kozel, respektive Národního památkového ústavu, a také z vlastních poznatků a zkušeností, které jsem několikaletou prací na zámku Kozel získala. V první kapitole týkající se historie vycházím převážně z běžně dostupných publikací o zámku Kozel a obci Štáhlavy. Velice zajímavý je především spis *Státní zámek Kozel u Štáhlav*¹, ve kterém autorka O. Novosadová popisuje kromě historie také stavební úpravy zámku za Valdštejnů nebo jeho podobu

---

¹ NOVOSADOVÁ, O. *Státní zámek Kozel u Štáhlav: Dějiny objektu*. Praha: Státní ústav pro rekonstrukce památkových měst a objektů, 1977.

a uspořádání místností v druhé polovině 19. století. Dalším nesmírně cenným zdrojem, ke kterému se několikrát vracím i v následujících kapitolách, je čtyřdílná *Kronika obce Štáhlavy*². V kronice je zaznamenána řada důležitých a dosud nepublikovaných informací, které podle mého názoru jsou pro předkládanou práci velkým přínosem. Ve druhé kapitole, která se týká konfiskace a zpřístupňování zámku veřejnosti, vycházím především z knihy Kristiny Uhlíkové *Národní kulturní komise*³. Autorka v ní podrobně popisuje situaci, která na zámku Kozel a dalších státních objektech nastala po roce 1945 a vznik a úkoly Národní kulturní komise, jež byla státem pověřena správou památek.

Tvorbou zámeckých instalací se obecně zabývá publikace Oldřicha Blažíčka *Minulost a současné otázky prezentace zámeckých interiérů*⁴ nebo nejaktuálnější *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*⁵. Situace konkrétně na zámku Kozel je přehledně zpracovaná ve zmiňovaných štáhlavských kronikách. Ve třetí kapitole, ve které se zabývám současnými činnostmi na zámku, vycházím často z vlastních zkušeností, podpořených nejrůznějšími odbornými články, sborníky a metodikami, jež se konkrétní problematikou zabývají. To se týká především podkapitol o prezentaci, ochraně a částečně i evidenci majetku. Při zpracování tématu evidence a dokumentace využívám i archivní evidenční zdroje, jako jsou tzv. černé knihy mobiliárního⁶ a knihovního fondu⁷, modré karty⁸ nebo bílé karty⁹. Pro získání

---

² Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 73. Kronika obce Štáhlavy. 1. díl. Obecní úřad Štáhlavy, Místní národní výbor Štáhlavy, 1922-1955.

Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 74. Kronika obce Štáhlavy. 2. díl. Místní národní výbor Štáhlavy, 1956-1976.

Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 75. Kronika obce Štáhlavy. 3. díl. Místní národní výbor Štáhlavy, 1977-1984.

Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 76. Kronika obce Štáhlavy. 4. díl. Místní národní výbor Štáhlavy (1985-1990), Obecní úřad Štáhlavy (1990-2001), 1985-2001.

³ UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*. 1. vyd. Praha: Artefactum, 2004. 254 s., [12] s. obr. příl. Fontes historiae artium; 11. ISBN 80-903230-8-1.

⁴ BLAŽÍČEK, Oldřich. *Minulost a současné otázky prezentace zámeckých interiérů*. Ústí nad Labem: Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, 1983. 24 s., [8] s. obr. příl. Metodické listy / Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, Ústí nad Labem; 2. Památky severních Čech.

⁵ BOBEK, Karel et al. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. 191 s. Odborné a metodické publikace; 40. ISBN 978-80-87104-86-6.

⁶ Zámek Kozel, Štáhlavy - lokální katalog pro evidenci mobiliárního fondu (tzv. černá kniha).

⁷ Zámecká knihovna Kozel, Štáhlavy - lokální katalog knihovního fondu na zámku Kozel (tzv. černá kniha).

⁸ Zámek Kozel, Štáhlavy - evidenční lístková kartotéka mobiliárního fondu na zámku Kozel (tzv. modré karty).

⁹ Zámek Kozel, Štáhlavy - evidenční lístková kartotéka mobiliárního fondu na zámku Kozel (tzv. bílé karty).

informací o současném stavu a způsobu evidence čerpám z evidenčního programu CastIS¹⁰.

Jak jsem již naznačila, má diplomová práce se skládá ze tří hlavních kapitol a několika dalších podkapitol. V první kapitole se věnuji historii zámku Kozel a šlechtickým rodům Černínů a Valdštejnů. Zaměřuji se především na osobu hraběte Jana Vojtěcha Černína, zakladatele zámku Kozel, a na okolnosti počátku stavby zámku. Dále se zabývám rodem Valdštejnů, kteří zámek po smrti hraběte Černína zdědili. V kapitole se zmiňuji především Arnošta Karla Valdštejna, jeho třetí manželku Marii Valdštejnovou a syna hraběte Karla Arnošta Valdštejna, posledního majitele zámku Kozel, kterému byl majetek v roce 1945 konfiskován. V poslední části první kapitoly popisují architekturu a uspořádání zámku Kozel za Černínů a stavební úpravy, které na zámku provedli Valdštejnové.

Ve druhé kapitole se zabývám situací po roce 1945, kdy byl zámek Kozel zestátněn a následně vybrán mezi památkové objekty, jež budou zpřístupněny veřejnosti. Vzhledem k tomu, že podobná situace jako na Kozlu nastala i na řadě dalších hradů a zámků, nastiňuji také stručný vývoj památkové péče až po vznik současného Národního památkového ústavu. Věnuji se hlavně úloze Národní kulturní komise, která po roce 1945 převzala správu zestátněných hradů a zámků a ve velké míře rozhodovala o jejich dalším využití. Dále popisují počátky zpřístupnění, přípravu a tvorbu interiérové instalace. Zmiňuji se i o různých typech instalací a zároveň o základních požadavcích, jež jsou na současné památkové instalace kladeny. Obě zmiňované podkapitoly mají spíše obecnější charakter, neboť se domnívám, že pro následující kapitoly mé diplomové práce je důležité vysvětlit i tuto obecnou a často málo známou problematiku.

V další části se věnuji již samotnému zámku Kozel. Nejprve, v poslední části druhé kapitoly, popíši situaci na zámku po roce 1945. Zmíním kmenový i svozový fond, který byl na Kozlu uložen v depozitáři, neboť zámek sloužil jako tzv. sběrna. Z části mobiliárního a knihovního fondu po vytřídění vznikla na zámku interiérová náznaková instalace. Samozřejmě se zmiňuji i o nutných opravách a restaurování, kterým zámek v počátcích zpřístupnění prošel nebo o navrácení a vypůjčení předmětů při tzv. změně vlastnických vztahů.

Třetí kapitola je zaměřena již praktičtěji, zabývám se v ní současností na zámku Kozel a představuji problematiku nejrůznějších činností, které se na zámku provádějí.

---

¹⁰ Program CastIS - databázová evidence a správa mobiliárních a knihovních fondů na objektech ve správě Národního památkového ústavu.

Mezi prioritní úkoly správců zámku patří prezentace, evidence a dokumentace mobiliárního a knihovního fondu, péče o ně a jejich ochrana. Zmiňovaným tématům se věnuji v následujících podkapitolách. Nejprve se zabývám prezentací, která je pro veřejnost tou nejbližší činností. Představuji prvotní i druhotnou prezentaci a další možnosti, jež jsou v rámci prezentace a pro zlepšení služeb návštěvníkům nabízené. Následně se zaměřuji na evidenci a dokumentaci mobiliárního a knihovního fondu. Stručně představuji vývoj evidence a podrobněji se zaměřuji na současnou elektronickou evidenci a evidenční program CastIS. Vzhledem k tomu, že se zámek Kozel snaží reagovat na nejrůznější možnosti, které dnes nabízejí moderní technologie, provádí se zde řada velice zajímavých a pro budoucnost jistě i důležitých činností. V práci se věnuji především digitalizaci, elektronickému pasportu a prostorové identifikaci. V poslední části se zabývám péčí a ochranou, důležitou činností pro uchování movitých i nemovitých památek. Popisuji zásady průběžné údržby a preventivní péče a moderní technické prvky sloužící k ochraně a identifikaci mobiliárních a knihovních fondů.

V závěru diplomové práce shrnuji získané poznatky a hodnotím celkový význam zámku Kozel pro současnost i budoucnost. Pro doplnění některých uváděných informací jsou v závěru práce připojeny také obrazové přílohy.

1. HISTORIE ZÁMKU KOZEL

Zámek Kozel je klasicistní lovecký zámek nedaleko Plzně. Název Kozel není původním pojmenováním zámku, ten zněl Waldschloss nebo Jagdschloss bei Stiahlau. Název Kozel vznikl až později na základě pověsti. Stejně jako většina loveckých zámků, ani Kozel dlouho těmto účelům nesloužil a záhy po dostavění se stal rodinným sídlem šlechty. Vzhledem k tomu, že nebyl jako mnohé jiné zámky přestavován, zachoval si zámek Kozel charakter loveckého zámku z konce 18. století až dodnes. Samotná historie zámku není nijak dlouhá a je spjata jen se dvěma šlechtickými rody - Černíny z Chudenic a Valdštejnů. Rodina Valdštejnů byla na zámku až do konce druhé světové války, kdy byl zámek konfiskován a zestátněn. Od té doby je zámek státní, dnes pod správou Národního památkového ústavu.

1.1 Černínové z Chudenic a počátky stavby zámku

Černínové patří mezi nejstarší a nejvýznamnější české šlechtické rody. Svůj původ odvozují od prastarého panského rodu Drslaviců. Jejich nejznámější předek Drslav působil v letech 1160 až 1165 jako kastelán plzeňského hradu. Hlavním sídlem rodu byl především zámek v Chudenicích. V 15. století se rod rozdělil na několik větví.¹¹ Pro moji práci je nejvýznamnější větev chudenická, která se později stala majitelem Štáhlavského panství.

Štáhlavské panství odkoupila rodina Černínů z Chudenic za 260 tisíc zlatých od tehdy zadlužených Kokořovců z Kokořova, kteří měli panství v držení téměř dvě století. Posledním majitelem z rodu Kokořovců byl Jan Jindřich Kokořovec. Byl špatným hospodářem, dostal se do finanční tísně a byl nucen panství prodat. Panství v roce 1710 odkoupila Antonie Josefína, hraběnka Černínová z Chudenic, rozená z Khünburka. Hraběnka pocházela ještě z větve nedrahovické. Panství koupila pro svého syna Františka Antonína Černína. K panství tehdy patřil renesanční zámek ve Štáhlavech, řada vesnic a dvorů nebo železná huť o dvou vysokých pecích v Sedlci u Starého Plzně. O pět let později Černínové ještě přikoupili za 150 tisíc zlatých sousední nebílovské panství s rozestavěným zámkem. Dalším majitelem panství po smrti Františka Antonína byl od roku 1739 Heřman Jakub Černín, již z větve chudenické.

---

¹¹ Mašek, P. *Modrá krev*, s. 51-52.

Černínové postupně zahájili ve Štáhlavech a okolí rozsáhlou stavební činnost. Hrabě Heřman Jakub Černín dal například přestavět zámeckou kapli sv. Vojtěcha na kostel.¹² Zároveň nechal ve Štáhlavech postavit osmibokou hřbitovní kapli, v jejímž středu byla založena rodová hrobka.^{13,14} Sídlem rodiny Černínů byl tehdy štáhlavský zámek. Nebílovy, ač už dostavěné, byly ponechány svému osudu. Avšak teprve syn Heřmana Jakuba, Jan Vojtěch Černín, zavedl opravdový „stavební boom“. Nechal opravit zámek Nebílovy, postavil zámek Kozel, upravoval nově získaný pražský palác v Karmelitské ulici, v roce 1794 založil ve Štáhlavech školu či zakoupil nový oltář svatého Jana Nepomuckého do zámecké kaple.¹⁵

Příčiny stavební činnosti Jana Vojtěcha Černína nelze pochopit bez znalosti jeho života. Po otci zdědil dluhy a stejně jako jeho předkové ani on nebyl příliš dobrým hospodářem. Avšak hrabě Jan Vojtěch Černín v té době působil jako nejvyšší lovčí Českého království u dvora císaře Josefa II. Díky této funkci žil poměrně nákladným životem kavalíra. Nemalé částky vydával za vydržování koní, daleké cesty, hostiny, veselé hony či drahé obleky. Všechny tyto náklady sloužily především k rozmařilému životu a k jeho osobní prezentaci. Hrabě se svým chováním nejspíše snažil napodobit lesk francouzského královského dvora Ludvíka XVI., který tehdy udával společenský tón pro šlechtu v celé Evropě. A jistým projevem prezentace byla právě i stavba nových zámků. Hrabě Černín byl ovlivněn především myšlenkami francouzského filozofa Jeana Jacquese Rousseaua, které hlásaly návrat zpět k přírodě a nutily šlechtu přestavovat své honosné zámky a budovat nová venkovská sídla.¹⁶ Proto se také Jan Vojtěch Černín v roce 1784 rozhodl postavit na úpatí jižního svahu vrchu Boru, nad údolím řeky Úslavy a poblíž rozsáhlého rybníka nový, lovecký zámek nazvaný Waldschloss či Jagdschloss, který později na základě pověsti získal jméno Kozel. Název Kozel tedy není původním pojmenováním zámku. Jménem Kozel bylo nazýváno návrší, na kterém byl zámek postaven. Svůj původ má snad od pohanského zvyku starých Slovanů, kteří v těchto místech vždy v době jarní rovnodennosti obětovali Bohům kozla. Kdy přesně se začal název Kozel užívat, není jisté.¹⁷

---

¹² Batěk, J. *Z dějin Štáhlav*, s. 8-9.

¹³ Šaroch, J. V. *Štáhlavské památky*, dostupné z:

<http://historie.guffoo.cz/index.php?nid=11434&lid=cs&oid=2823435>

¹⁴ V hrobce jsou dodnes uloženy dvě rakve Černínské z let 1810 a 1816 a pět Valdštejnských z let 1819, 1894, 1901, 1913 a poslední z přelomu let 1955/1956.

¹⁵ Batěk, J. *Z dějin Štáhlav*, s. 8-9.

¹⁶ Mixová, V. *Statní zámek Kozel*, s. 4.

¹⁷ Knoflíček, Z. *Zámek Kozel*, s. 8-9.

U svého nového zámku hrabě Černín nevyžadoval náročnou architekturu. Zámek nechal navrhnout jako prostou stavbu, která měla sloužit k ubytování majitele a jeho hostů v době lovu. Jednalo se tedy jen o sezónní zámek. Přesto je zámek Kozel možné považovat za jeden z nejlepších výtvorů svého druhu. Je potřeba uvážit k jakému účelu zámek vznikl, v jaké době a za jakých okolností. Byla to doba, kdy Evropa zažívala obrovské společenské proměny vyvolané Velkou francouzskou revolucí a následnými revolučními a napoleonskými válkami. Roku 1781 bylo zrušeno nevolnictví, což byla velká rána feudálnímu systému. Dříve stavěné barokní zámky byly především výrazem moci feudálů. Koncem 18. století se ale začaly stavět stavby především účelné bez nápadné okázalosti. Nové zámky se většinou již nestavěly. Šlechta se spokojovala s přestavbou svých starých sídel. A právě proto je zámek Kozel dodnes významnou ukázkou života šlechty na konci 18. století.¹⁸

Stavba zámku probíhala v době tehdy panujícího klasicistního slohu, který na naše území přicházel z Francie a ve výtvarném výrazu kladl důraz hlavně na střídmost tvarů.¹⁹ Zámek byl postaven v letech 1784 až 1789. Stavby se ujal pražský stavitel Václav Haberditz. Architektura zámku byla velmi střízlivá a přesně odpovídala duchu své doby. Byla postavena jednoduchá čtyřkřídlá budova zámku kolem ústředního obdélného dvora. Jižní křídlo zámku bylo jako jediné patrové a byly tam umístěny hlavní společenské místnosti a pokoje. V ostatních křídlech zámku byly pokoje pro hosty, služebnictvo, kuchyně nebo stáj pro koně.²⁰

Ke stavbě nového zámku se Jan Vojtěch Černín rozhodl nejspíš také proto, že zámek ve Štáhlavech postupně přestal vyhovovat jeho zvyšujícím se nárokům. Zámek Kozel se záhy po dostavění stal mimo loveckého a reprezentativního zámku také oblíbeným letním sídlem rodiny Černínů. Štáhlavský zámek byl proměněn na sídlo panských úředníků. Byl tam udržován hostinský pokoj, jinak bylo všechno zařízení odstěhováno na Kozel.²¹ Poté, co se hrabě rozhodl využívat Kozel i jako letní sídlo, rozhodl nechat zámek rozšířit, aby vyhovoval zvýšeným společenským a rodinným nárokům. Hrabě pozval na zámek významné umělce, kteří se postarali o sochařskou výzdobu zámku a výmalbu interiérů. Na terase byla například zřízena kašna s plastikou zastřeleného jelena od sochaře Ignáce Platzera mladšího.²² V interiérech zámku

---

¹⁸ Batěk, J. *Z dějin Štáhlav*, s. 13.

¹⁹ Knofliček, Z. *Zámek Kozel*, s. 2-3.

²⁰ Novosadová, O. *Státní zámek Kozel u Štáhlav*, s. 3-4.

²¹ Mixová, V. *Státní zámek Kozel*, s. 4.

²² Novosadová, O. *Státní zámek Kozel u Štáhlav*, s. 4-5.

vytvořil krásnou nástěnnou výmalbu malíř a dekoratér Antonín Tuvora. Bohaté figurální motivy se střídají s přírodními, s ptáky a zvířaty. V hlavním společenském salonu je vyobrazena zřícenina nedalekého hradu Radyně i pohled na tehdejší Kozel. Zároveň pokračovala také výstavba zámku, který byl doplněn o další čtyři budovy - lokajnu, konírnu, jízdárnu a zámeckou kapli, jejichž architektem byl Ignác Jan Nepomuk Palliardi.²³ Těmito úpravami byl stavební vývoj zámku Kozel ukončen. Dá se říci, že zámek se do dnešní doby zachoval v téměř stejné podobě, bez větších stavebních zásahů a je tak ojedinělou ukázkou čisté klasicistní stavební architektury v Čechách.

Hrabě Černín byl za svůj život dvakrát ženatý. Poprvé se oženil s Josefínou z Thunu a Hohensteinu, po její smrti s chudou plzeňskou šlechtičnou Eleonorou z Hackelberku. Ani z jednoho manželství ale nevzešel žádný potomek a přímý dědic. Hrabě Jan Vojtěch Černín zemřel 2. června 1816 na zámku ve Štáhlavech. Přestože v době Černínova úmrtí žila ještě jeho druhá manželka Eleonora, na základě závěti publikované v roce 1816 odkázal panství svému prasynovci Kristiánovi z Valdštejna a Wartenberga.²⁴

1.2 Valdštejnové na zámku

Valdštejnové jsou s českými dějinami spjati už téměř devět století. Pocházejí ze starobylého rodu Markvarticů a jejich nejstarší předek Markvart z Waldštejna je znám již v roce 1159. Markvartici se rozdělili na pány z Valdštejna, ze Zvířetic, z Michalovic a z Wartenbergu. Rod se dále rozvětvoval a často je obtížné přesně určit příbuzenské vztahy. Na přelomu 15. a 16. století se rod rozdělil do dvou hlavních linií. Mladší Zdeňkova, ze které pocházel mimo jiné i Albrecht Valdštejn, vymřela v druhé polovině 19. století se jménem Waldstein - Arnau. Starší Vilémova větev žije dodnes. V roce 1628 byl Valdštejnům udělen český i říšský hraběcí stav a v polovině 18. století přijali jméno i erb svých vymřelých předků. Od té doby používali titul hrabě z Valdštejna, pán z Wartenbergu.²⁵

Jak bylo výše zmíněno, po smrti hraběte Černína zdědil tehdejší panství štáhlavsko – nebílovské jeho prasynovec Kristián Valdštejn Wartenberg. Starý zámek ve Štáhlavech tehdy sloužil jako ředitelství velkostatku a jako ubytování pro jeho zaměstnance. Léto trávil hrabě Kristián Valdštejn s rodinou většinou na zámku Kozel.

---

²³ Fiala, Z. Hrad, zámky, tvrže, s. 160.

²⁴ Novosadová, O. *Státní zámek Kozel u Štáhlav*, s. 9.

²⁵ Mašek, P. *Modrá krev*, s. 293-296.

Zbytek roku pobývali na svých severočeských zámcích nebo ve Valdštejnském paláci v Praze. Stejně to bylo i u dalších vlastníků panství.²⁶

Významnou osobou tohoto rodu, vztahující se k zámku Kozel byl Arnošt Karel Valdštejn. V roce 1904 zdědil Arnošt Karel po svém otci Arnoštu Františkovi Valdštejnovi rozsáhlé statky - například Mnichovo Hradiště, Bělá nad Bezdězem, Štáhlavy nebo Valdštejnský palác v Praze. Zámek Kozel si velmi oblíbil a často zde pobýval. Hrabě na zámku provedl řadu stavebních oprav. Navíc se zajímal o archeologii a umožnil proto svému zahradníkovi, jímž byl František Xaver Franc, provést v parku na Kozlu a v okolí rozsáhlé vykopávky. Z početných vykopávek byla na Kozlu do roku 1920 výstava. Poté rozhodl nástupce a bratr Arnošta, Adolf Valdštejn, o jejím svěřeni městskému muzeu v Plzni. Malá ukázka ale zůstala na Kozlu až do roku 1945.²⁷

Hrabě Arnošt Karel Valdštejn zdědil po otci také sedlecké strojírný, které později rozšířil ještě o plzeňské železárný. V roce 1859 totiž založil v Plzni takzvané Valdštejnské strojírný, které v té době zaměstnávaly 69 dělníků. O deset let později tyto strojírný odkoupil Emil Škoda a vytvořil největší strojírenské závody nejen v Čechách, ale i v celém tehdejší Rakousko-Uhersku.²⁸ Po smrti Arnošta Karla v roce 1913 zdědila sedlecké železárný jeho jediná dcera Josefína. Ostatní majetek přešel na bratra Adolfa Valdštejna.²⁹ Posledním majitelem tohoto rozsáhlého panství, které zahrnovalo například Mnichovo Hradiště, Doksy, Nebílovy a Štáhlavy se zámek Kozel, byl Karel Arnošt Valdštejn. Na zámku Kozel spolu se svojí manželkou Marií Johanou Kinskou a dětmi často pobýval. Panství mu patřilo až do konfiskace v roce 1945.

Zajímavé je sledovat osud rodiny a život na zámku Kozel především v letech válečných a poválečných, jak jej zachycují dochované prameny. Po první světové válce nastal v obci Štáhlavy, stejně jako i v jiných obcích, nový život. V důsledku zrušení šlechtických titulů se hrabě Valdštejn stal jen pouhým majitelem velkostatku. Po provedení pozemkové reformy mu zůstalo asi 100 ha orné půdy. Ostatní půda byla rozdělena mezi rolníky a bezzemky. V obci Štáhlavy se zvyšoval počet německých občanů, neboť Karel Arnošt Valdštejn je často zaměstnával do svých služeb. Později sám přijal německou státní příslušnost.³⁰ Další záznamy pocházejí z roku 1932 a uvádějí, že v části zámku Kozel bylo umístěno archeologické muzeum, ve kterém byly

---

²⁶ Šaroch, J. V. *Štáhlavské památky*, dostupné z:

<http://historie.guffoo.cz/index.php?nid=11434&lid=cs&oid=2823435>

²⁷ Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 73. Kronika obce Štáhlavy. 2. díl, s. 14.

²⁸ Knoflíček, Z. *Zámek Kozel*, s. 10.

²⁹ Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 73. Kronika obce Štáhlavy. 2. díl, s. 15.

³⁰ Batěk, J. *Z dějin Štáhlav*, s. 19-20.

uloženy velmi cenné sbírky starožitností, jež byly vykopané v okolním historicky důležitém a památném okolí. V době, kdy na zámku pobýval hrabě Waldštejn s rodinou, nebyl přístup do zámku a jeho nejbližšího okolí bez výslovného svolení majitele povolen.³¹ Po roce 1938, kdy bylo odtrženo pohraničí, stěhovali se tamní obyvatelé do vnitrozemí. Tím vzrostl počet obyvatel také ve Štáhlavech. Na zámku Kozel bylo 22. prosince 1939 ubytováno sto mužů německé říšské armády. Zůstali zde až do 9. března 1940.³² Na konci druhé světové války se na Kozlu usadila kromě rodiny Valdštejnů i rodina bývalého hraběte Kinského. Na zámku byly shromažďovány a skladovány značné potravinové zásoby, které byly v převratových dnech rozděleny mezi osvobozené politické vězně, kteří se vraceli z Buchenwaldu, Dachau nebo Drážďan.³³ Jak již bylo zmiňováno, Karel Arnošt Valdštejn přijal německou státní příslušnost a za okupace vykonával vojenskou službu v německé armádě. Po válce v roce 1945 byl nařčen z údajné kolaborace a odsouzen na jeden rok ve vězení. Jeho manželka, děti a příbuzní byli odsunuti do Rakouska, kam za nimi hrabě po odpykání trestu odešel. Valdštejnům byl konfiskován veškerý majetek. Zámek Kozel se od této doby stal majetkem státu. Valdštejnovi byla dále konfiskována půda o výměře 120 ha, která byla následně rozdělena zemědělcům a bezzemkům. Rybníky a vodní toky převzaly Československé státní statky. Les o rozloze 3003 ha převzal stát, takzvaná Bažantnice připadla obci Štáhlavy. Samotné předání půdy, které se konalo 15. července 1945 v parku na zámku Kozel, bylo tehdy velkou slavností, která byla doprovázena průvodem občanů v krojích, jízdou na koních a alegorickými vozy. Slavnosti se účastnili také členové vlády, ministerstva zemědělství, ale i zástupci americké armády.

Jediná z rodiny Valdštejnů, které bylo dovoleno zůstat v Čechách, byla bývalá hraběnka Marie Valdštejnová, rozená hraběnka z Rumerskirchu. Hraběnka celý život zachovávala věrnost našemu státu, a proto jí bylo dovoleno dožít v pražském sídle Valdštejnů. Marie byla třetí manželkou Arnošta Karla Valdštejna, který prožil většinu svého života na Kozlu.³⁴ V době okupace tam trávila nějaký čas také Marie Valdštejnová. Po celou dobu okupace se hlásila k československé národnosti, nikdy nepřijala národnost německou. Naopak odsuzovala a nenáviděla Hitlera, věřila v jeho pád a potrestání za všechny jeho skutky. Po konfiskaci majetku Valdštejnům byl

---

³¹ Kovářík, F. *Štáhlavy a Štáhlaváci*, s. 19-20.

³² Batěk, J. *Z dějin Štáhlav*, s. 22.

³³ Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 73. Kronika obce Štáhlavy. 1. díl, s. 132-133.

³⁴ Batěk, J. *Z dějin Štáhlav*, s. 24.

konfiskován i palác v Praze a odňat měl být i hraběncin byt. K tomu však nakonec nařízením tehdejšího ministra Kopeckého nedošlo. Marie Valdštejnová zemřela v Praze v úctyhodném věku 103 let. Pohřbena byla podle svého přání v hrobce Valdštejnů ve Štáhlavech.³⁵

Z šesti potomků Karla Arnošta Valdštejna, kteří ještě před konfiskací pobývali na zámku Kozel, je možné zmínit například Arnošta Valdštejna. Ten se dokonce počátkem devadesátých let po vzoru svého otce pokusil o velký podnikatelský projekt na severu Čech v prostoru uvolněném sovětskou armádou.³⁶ Dále je možné zmínit Karla Alberta Valdštejna, jenž vstoupil do kláštera a v současnosti je známý spíše pod jménem páter Angelus Valdštejn, a Sophii Valdštejnovou, která se narodila přímo na zámku Kozel. Zámek i po zestátnění často a ráda spolu se svojí rodinou navštěvovala a nikdy nezapomněla pochválit současný stav a správu zámku. Před čtyřmi lety dokonce na zámcích Kozel a Nebílovy oslavila i své devadesáté narozeniny. Nutno poznamenat, že zákonní dědici rodiny Valdštejnů podali v prosinci roku 1992 žádost o navrácení svých bývalých majetků na základě novely zákona o půdě. Výzva se týkala movitých i nemovitých majetků. Jejich snahou bylo především „očistit“ jméno Karla Arnošta Valdštejna nařčeného z kolaborace. Tato výzva zatím nebyla pro Valdštejny kladně vyřízena.³⁷

1.3 Architektura zámku a stavební úpravy za Černínů a Valdštejnů

Zámek Kozel byl postaven jako klasicistní lovecký zámek. Pod vedením nepříliš známého stavitele Václava Haberditze vznikla jednoduchá přízemní budova, jejíž prostá fasáda členěná toskánskými pilastry a lizénovými rámci s obdélníkovými okny a jednoduše řešený interiér, jsou dokladem architektonických nepříliš velkých uměleckých znalostí. Zároveň ale zámek odpovídá přesně duchu své doby a je tak ojedinělou ukázkou venkovského sídla šlechty.

Václav Habertiz navrhl čtyřkřídlou stavbu, kolem vnitřního obdélníkového dvora. Hlavní vstup do zámku byl zdůrazněn jen věžičkou vestavěnou do hřebenu střechy. Valně klenutý průjezd vedl přímo na nádvoří s bazénkem, ze kterého byl vstup do jednotlivých místností. Jižní křídlo zámku bylo jako jediné navýšené o mansardovou

---

³⁵ Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 73. Kronika obce Štáhlavy. 2. díl, s. 17.

³⁶ Mašek, P. *Modrá krev*, s. 296.

³⁷ Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 73. Kronika obce Štáhlavy. 4. díl, s. 180.

zástavbu. Nacházely se tam menší pokojíky pro hraběte, jeho děti a sekretáře. V přízemí zámku se nacházely hlavní obytné místnosti. Ve východním a západním křídle byly hostinské pokoje, které sloužily k ubytování hostů v době lovů. Každý z hostinských pokojů měl svůj vlastní vstup na nádvoří. Hostinské místnosti byly rozděleny nízkou přepážkou na pokoj pro pána a lokaje. Do východního křídla byla umístěna také kuchyně. V severním křídle zámku byla stáj a byty pro služebnictvo.³⁸ Z nádvoří se vstupovalo nejen do hostinských pokojů, ale také do haly v jižním křídle zámku. Hala byla dále spojena se společenským salonem a pokračovat se mohlo také na terasu s kašnou a plastikou zastřeleného jelena od sochaře Ignáce Platzera mladšího, která byla situována za celým tímto křídlem zámku. Pro celý zámek je charakteristická enfiláda, tedy za sebou řazené pokoje, které jsou ve stejných místech propojené. Vše bylo řešené ryze účelově, bez nadbytečné zdobnosti. Ta přišla až poté, co se zámek stal letním obydlím Černínů.³⁹ Místnosti byly pojmenované většinou podle barvy výmalby či podle toho, komu nebo k čemu sloužily. Je zaznamenáno, že za Černínů se na zámku nacházel například pokoj zelený, pokoj žlutý, pokoj světle šedý se zeleným lemem, pokoj žlutě malovaný s kulečníkem, pokoj stříbrný, pokoj modrý, jídelna, modrý salon, zelený salon, ložnice, pokoj hraběte, dva pokoje hraběnky, kuchyňka u pokoje hraběnky, malý pokoj, světle zelený pokoj, pokoj kuchyňského písaře, kuchyně, kuchyňská místnost, domovníkova kuchyně, domovníkův pokoj, stáj pro koně, byt stájníka, místnost lokaje nebo pokoj pro hosty.⁴⁰

Původní lovecký zámek postupně přestal hraběcí rodině vyhovovat, a proto se přistoupilo k další výstavbě a opravám. Byl pozván Antonín Tuvora, malíř a dekorátor, který vytvořil bohatou nástěnnou výmalbu. Na zámku pracoval v letech 1787 až 1789 a metodou *al secco*⁴¹ vymaloval téměř celý interiér. V malbách po celých plochách stěn vytvořil širokou paletu od jednoduchých dekorací až po složité ornamenty a kompozice. Nejbohatší výzdoba byla v reprezentačních místnostech a jejím vrcholem se stala malba ve společenském salonu. Ta měla navodit iluzi přírody, která zámek obklopuje, a představit zámek Kozel především jako zámek lovecký. Uprostřed stěn byly vytvořeny ještě medailony s výjevy z řecké a římské mytologie. Sám Antonín Tuvora tuhle malbu považoval nejspíše za svoji nejlepší práci na zámku a pod své dílo se

---

³⁸ Mixová, V. *Státní zámek Kozel*, s. 2.

³⁹ Drhovský, K. *Kozel*, s. 5.

⁴⁰ Novosadová, O. *Státní zámek Kozel u Štáhlav*, s. 3-4.

⁴¹ *Al secco* je malba na suchou vápennou omítku.

v tomto salonu také podepsal.⁴² V roce 1792 a 1798 se Tuvora na zámek Kozel opět vrátil. Opravoval a čistil zde původní malby a také dveřní a okenní obklady.⁴³ Kromě výše zmiňovaných umělců a řemeslníků působila na Kozlu ještě řada dalších autorů a dílen. Zvláště působivou složkou jsou například kamna ve slohu Ludvíka XVI., která byla ve všech místnostech, přesto v každé místnosti jiná. Aby se v místnostech neudělal nepořádek a zároveň, aby šlechta nebyla rušena, topilo se do kamen z nádvoří a chodbiček.⁴⁴

Koncem devadesátých let 18. století byl zámek rozšířen ještě o další čtyři budovy. Na jedné straně byly postaveny patrové budovy jízdárny a kaple, na straně druhé přízemní budova stáje a obydlí sloužících, zvané lokajna. Jedná se opět o nenáročnou architekturu. Budovy jsou obdélníkového tvaru s mansardovými střechami a vikýři. Architektem těchto čtyř budov byl Ignác Jan Nepomuk Palliardi. Ten byl pro rodinu Černínů již známým architektem, neboť pro ně stavěl také pražský palác ve Valdštejnské ulici.⁴⁵

Za Valdštejnů došlo na zámku jen k menším stavebním úpravám, ale zároveň i k novému účelovému určení jednotlivých místností, spojeného s novou výmalbou stěn.⁴⁶ Podle inventáře místností z roku 1832 Valdštejnové změnili využití některých místností a na zámku tak nově byla například i spižárna, zbrojnice nebo knihovna. Velkou změnou byla přestavba bývalé stáje pro nejoblíbenějšího koně hraběte Černína v severním křídle zámku na malé zámecké divadlo.⁴⁷ Divadlo dodnes patří k nemnoha dochovaným historickým divadlům ve světě. Zachovalo se v něm i původní zařízení s kulisami. Divadlo je poměrně malé, proto se zde hrávaly jen nenáročné hry s malým počtem obsazení. Hrály zde především děti pro své rodiče a hosty.⁴⁸

Zajímavým dokladem uspořádání místností na zámku je dochovaný popis z roku 1860. Je v něm psáno, že vstup do zámku byl severním křídlem, ve kterém byl klenutý průjezd a hodinová věž. Směrem k západnímu křídlu byla kuchyně a tři obytné pokoje. Na druhé straně se nacházelo divadlo a několik místností sloužících jako byt pro domovníka. Přes nádvoří se vcházelo do hlavního patrového jižního křídla zámku, za nímž se nacházela terasa. Na straně při nádvoří bylo kromě průchodné chodby a topné

---

⁴² Knoflíček, Z. *Zámek Kozel*, s. 5 – 6.

⁴³ Mixová, V. *Státní zámek Kozel*, s. 4.

⁴⁴ Mixová, V. *Státní zámek Kozel*, s. 6.

⁴⁵ Mixová, V. *Státní zámek Kozel*, s. 4.

⁴⁶ Mixová, V. *Státní zámek Kozel*, s. 8.

⁴⁷ Novosadová, O. *Státní zámek Kozel u Štáhlav*, s. 10-11.

⁴⁸ Knoflíček, Z. *Zámek Kozel*, s. 21.

chodbičky sedm obytných pokojů. Směrem na terasu se nacházel uprostřed společenský salon, po jehož obou stranách bylo umístěno dalších šest obytných pokojů. Celkem bylo tedy v tomto křídle čtrnáct obytných místností. Další čtyři obytné pokoje se nacházely v západním křídle zámku. Jako jediné křídlo bylo tohle podsklepené. Ve sklepiích se nacházela studna, zároveň sklepy sloužily i jako prostory pro skladování. Ve východním křídle bylo šest obytných pokojů. Z tohoto křídla vedlo dřevěné schodiště do jediného patra v jižním křídle zámku. Ze spojovací chodby bylo přístupných osm pokojů a postranní komora.⁴⁹

Za Valdštejnů tedy nebyly prováděny žádné rozsáhlejší úpravy, ale spíše nejrůznější opravy většinou udržovacího charakteru. Byla například vyměněna okna, opravovány rákosové stropy, krovy zámku a dalších budov nebo špalíčková dlažba v průjezdu. Valdštejnové také nechali přemalovat v některých místnostech původní malby od Antonína Tuvory. Stěny byly nově většinou jednobarevné, často šedé s jednoduchými ozdobami. Stropy zůstaly bílé. V letech 1920 až 1922 byl do budovy zámku zaveden vodovod a elektrické osvětlení. V první polovině 20. století došlo i na opravu střechy. Původní šindelová krytina byla nahrazena břidlicí.⁵⁰

Architektuře a popisu dalších budov v zámeckém areálu za doby Černínů a Valdštejnů se dochované prameny příliš nevěnují. Stejně jako dnes se jednalo o dvojici protilehlých budov. Kaple je situována naproti jízdárně, konírna naproti lokajně. Interiér kaple byl velmi jednoduchý, přesto vždy patřil z ostatních budov mezi nejhonosnější. A sám architekt Palliardi na něj kladl největší důraz. K hlavnímu prostoru zakončeného kupolí nad čtvercovou základnou se tu připojuje obdélníkové, klenbou uzavřené kněžiště.⁵¹ Kromě samotné kaple byla v budově umístěna ještě sakristie, za ní dvě obytné místnosti s předsíňkou, kuchyní a komorou. Část budovy tvořil i obytný prostor, ve kterém se nacházelo osm pokojů. Dokonalá prosvětlenost kaple odpovídala filozofii tehdejší osvícenské doby. Budova konírny sloužila jako prostor stájí, ve kterých bylo ustájeno až 24 koní. Na obě strany od stájí byly umístěny místnosti pro zaměstnance. Při dolní straně budovy byla z části v podzemí kovárna s komorou na uhlí a malá chodba. Lokajna bývala obytnou budovou, ve které se nacházelo dvanáct pokojů pro služebnictvo.⁵²

---

⁴⁹ Novosadová, O. *Státní zámek Kozel u Štáhlav*, s. 11-13.

⁵⁰ Novosadová, O. *Státní zámek Kozel u Štáhlav*, s. 16.

⁵¹ Mixová, V. *Státní zámek Kozel*, s. 4.

⁵² Novosadová, O. *Státní zámek Kozel u Štáhlav*, s. 14-15.

Za zmínku zajisté stojí také okolí zámku, které obklopuje park o rozloze přibližně 40 ha. Jedná se o přírodně krajinářský park, který do dnešní podoby v sedmdesátých letech 19. století upravil František Xaver Franc. Franc působil jako zahradník Valdštejnů a na sklonku života také jako amatérský archeolog. Na Kozlu a v okolí provedl řadu vykopávek a jeho archeologické nálezy byly následně vystavené na zámku Kozel a v muzeu v Plzni.⁵³

Zámek Kozel nebyl nikdy výrazně stavebně upravován a vnitřní dispozice zámku zůstala do dnešních let téměř stejná, jako v době, kdy byl postaven. Také v interiérech se z velké většiny zachoval původní mobiliář, který dnes vytváří představu o zařízení loveckých zámků a letních sídel šlechty na přelomu 18. a 19. století. Současná zámecká instalace, jak se ještě zmíním, respektuje původní funkci místností. Byla zde vytvořena tzv. interiérová náznaková instalace.⁵⁴

---

⁵³ Knoflíček, Z. *Zámek Kozel*, s. 25.

⁵⁴ Knoflíček, Z. *Zámek Kozel*, s. 10.12.

2. SITUACE PO ROCE 1945 A POČÁTKY ZPŘÍSTUPNĚNÍ

Zámek Kozel byl, stejně jako řada dalších objektů, v roce 1945 konfiskován a připadl do vlastnictví státu. Na základě dekretů č. 12 a 108/1945 Sb., které se vztahovaly především na rozsáhlý majetek německých a maďarských obyvatel Československa, přešlo tehdy do vlastnictví státu velké množství památkově hodnotných budov a mobiliáře.⁵⁵ V této době začala vznikat také první odborná pracoviště památkové péče, která se měla snažit uchovat a spravovat tyto mimořádně hodnotné památkové objekty a předměty v nich uložené. Zároveň se na objektech, které byly vybrány pro zpřístupnění veřejnosti, začaly připravovat památkové instalace a prohlídkové trasy.

2.1 Stručná historie státní památkové péče

Státní památková péče v Česku prošla od roku 1945 značnými proměnami a složitým vývojem. V této kapitole zmíním ty nejdůležitější mezníky, které vedly, podle mého názoru, k vytvoření Národního památkového ústavu, pod jehož správou je dnes zámek Kozel.

V roce 1945 se správy zestátněných objektů ujalo tehdejší Ministerstvo školství a osvěty. Na popud prezidenta republiky Edvarda Beneše se záhy začalo připravovat vytvoření samostatné instituce, která by spravovala tyto nově získané památky a starala se o ně. Na základě zákona č. 137/46 Sb. byla zřízena Národní kulturní komise. Zmiňovaný zákon se zároveň stal prvním československým zákonem, který se zabýval výhradně ochranou památek.⁵⁶ Úkolem Národní kulturní komise bylo snažit se o záchranu a nové využití zestátněných památek, provádět jejich obecnou ochranu, dokumentaci a evidenci, včetně údržby, výzkumu a průzkumu. Zároveň obstarávala správu státních hradů a zámků, ze kterých měla vybrat památkově nejvýznamnější budovy a nejcennější mobiliář, který by byl zpřístupněný veřejnosti. Komise byla složena za zástupců některých institucí, například Ministerstva školství a osvěty, Státního archivu zemědělského, Národního pozemkového fondu, Státních lesů a statků nebo Státního plánovacího úřadu. Komise sídlila v Praze, další pobočky byly založeny v Brně a Bratislavě. Předsedou a jejím nejvlivnějším členem byl Zdeněk Wirth. Právě

⁵⁵ Uhlíková, K. *Národní kulturní komise 1947-1951*. s. 19.

⁵⁶ Uhlíková, K. *Národní kulturní komise 1947-1951*. s. 19.

Zdeněk Wirth, významný historik umění a památkář, krátce po válce přesvědčil rozhodující činitele, že je potřeba zajistit konfiskované hrady a zámky především jako celky.⁵⁷ Objekty byly následně rozříděny do dvou kategorií. Jedna byla určena výlučně k profánním účelům, do druhé patřily ty hrady a zámky, které měly pro svoji stavební hodnotu a historický význam zůstat zachované pro další generace a dále udržované.⁵⁸

S největší pravděpodobností byl hlavním iniciátorem a autorem výběru objektů právě Zdeněk Wirth. Výběrem chtěl ze zkonfiskovaných budov sestavit tzv. vývojovou sbírku, která by byla reprezentativním uměleckohistorickým vzorkem nejcenějších nemovitých památek. Hrady a zámky byly podle Wirthova návrhu rozděleny podle slohů či období na památky středověké (10 objektů), renesanční (6 objektů), barokní (20 objektů) a na památky z období empíru a romantiky (10 objektů). Ke každému objektu byl poznamenán i důvod jeho výběru. Většinou se jednalo o kvalitu architektury, vnitřní výzdobu nebo unikátnost v rámci vývojové řady zámků či určitého území.

K seznamu vybraných objektů se nejprve vyjádřil ministr zemědělství, do jehož resortu správa konfiskovaných hradů a zámků patřila. Po odsouhlasení prohlásil ministr školství a osvěty tyto objekty s platností od 1. května 1947 za státní kulturní majetek a odevzdal je do správy Národní kulturní komise.⁵⁹ Jejím úkolem bylo zhotovit plán na zpřístupnění hradů a zámků a vytvoření památkových instalací. Zpřístupněné objekty byly rozděleny do tří skupin podle toho, k čemu měly následně sloužit. První skupinu tvořily středověké stavby - hrady. Do druhé skupiny patřily objekty, které měly sloužit především jako muzea bytové kultury různých období od 16. do 19. století. Zámek Kozel byl jedním z těchto objektů tzv. první kategorie a měl sloužit především jako muzeum slohu Ludvíka XVI. Do třetí skupiny patřila tzv. speciální muzea.⁶⁰

Národní kulturní komise zanikly v roce 1951 na základě vyhlášky o reorganizaci státní památkové péče. Správa státního kulturního majetku přešla na Ministerstvo školství a osvěty. V roce 1953 vznikla Státní památková správa, ve které byly soustředěny všechny úkoly památkové péče a která byla nově pověřena také správou státních hradů a zámků. Byl vydán úhrnný instalační plán sestavený z různých hledisek a tím se opět oživila i vlastní instalační činnost, kterou započala Národní kulturní komise.

---

⁵⁷ Blažiček, O. J. *Minulost a současné otázky prezentace zámeckých interiérů*, s. 6.

⁵⁸ Uhlíková, K. *Národní kulturní komise 1947-1951*. s. 87.

⁵⁹ Uhlíková, K. *Národní kulturní komise 1947-1951*. s. 44-45.

⁶⁰ Tregl, V. *Zapomenuté památky*, s. 7-8.

Zásadní změna v památkové péči nastala v souvislosti s celostátním decentralizačním opatřením, kdy vznikla krajská střediska, na která přešla správa státních hradů a zámků a organizace jejich instalací.⁶¹ V roce 1958 byl na základě zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách vydán první a dlouho očekávaný památkový zákon. Na základě zákona byl následně zřízen Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, který se stal odborným orgánem památkové péče a vykonával nad památkami též metodický dohled.

Na počátku roku 1988 vešel v platnost zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, který jasně vymezil odborné a výkonné orgány památkové péče. V roce 1991 se vyčlenila ochrana přírody do kompetence Ministerstva životního prostředí. Organizace věnující se kulturnímu památkovému fondu změnila název na Státní ústav památkové péče. Zároveň s tím se krajská střediska sloučila do Památkového ústavu, který později změnil název na Státní památkový ústav. Současný Národní památkový ústav vznikl v roce 2003 jako odborná organizace státní památkové péče. Vznikl sloučením Státního ústavu památkové péče a Státního památkového ústavu. Zatím poslední organizační změnou prošel Národní památkový ústav v roce 2013. Tehdy se vyčlenily čtyři územní památkové správy zajišťující provoz a opravy objektů patřících Národnímu památkovému ústavu. Zámek Kozel po této reorganizaci patří do územní památkové správy v Českých Budějovicích.⁶²

2.2 Zpřístupnění a tvorba interiérové instalace na hradech a zámcích

Po druhé světové válce se do vlastnictví státu dostalo zhruba 1570 hradů a zámků a asi 450 zřícenin a tvrzí. Jen necelých 7 % jich bylo vybráno ke zpřístupnění veřejnosti. Tyto objekty tzv. první kategorie byly pod správou Národní kulturní komise.⁶³ Komise ihned začala procházet památky, pořizovala první evidenční soupisy mobiliáře, fotodokumentaci stávajícího zařízení a zároveň promýšlela strategii dalšího vývoje.

Je nutné poznamenat, že válečné události se na našich hradech a zámcích výrazně podepsaly. Především na památkách, na kterých byla ubytována armáda a sovětské vojsko, docházelo často k ničení sbírek. Na rabování se podíleli i místní

---

⁶¹ Blažiček, O. J. *Minulost a současné otázky prezentace zámeckých interiérů*, s. 8-10.

⁶² Historie Národního památkového ústavu, dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/historie-npu>

⁶³ Tregl, V. *Zapomenuté památky*, s. 4.

obyvatelé. Nejen válka, ale i doba poválečná měla na řadu památkových objektů nepříznivý vliv.⁶⁴ Ke značné ztrátě docházelo také při následném rozřídování a evidenci předmětů Národní kulturní komisí. Řada předmětů byla odvezena, často i do zahraničí. Navíc tyto předměty většinou neměly ani řádnou dokumentaci a jsou dnes tedy těžko dohledatelné. Tímto se narušovaly do té doby celistvé sbírkové fondy a mnoho cenných předmětů ztrácelo svoji hodnotu. Docházelo tak k nevratnému „pošlapání“ šlechtické kultury i historie.⁶⁵ Avšak již tehdy se začaly rodit památkářské postupy a principy, které se z větší části používají dodnes.

Při rozřídování mobiliáře na objektech, které nebyly určeny ke zpřístupnění, komise rozhodla o převozu předmětů do tzv. sběren. Sběrný byly zřízeny na 34 hradech a zámcích patřících do objektů první kategorie, jejichž vnitřní prostory to umožňovaly. Některé předměty měly být následně použité při vytváření interiérových expozic.⁶⁶

Jak již bylo zmiňováno, po roce 1945 začala sílit snaha o co nejrychlejší otevření objektů první kategorie. Bylo rozhodnuto, že veřejnosti zpřístupněné objekty budou prezentovány formou interiérových instalací. Cílem tehdy bylo vytvořit stylovou instalaci, tedy dokonale čistou a přesnou rekonstrukci vnitřního zařízení. Vystaveno mělo být všechno, co má uměleckou hodnotu, a to jak kmenový, tak svozový mobiliář.⁶⁷ Základním úkolem, který si památkáři stanovili a který je základním principem i v současnosti, je zachování slohových celků stavby a historického mobiliáře. Interiéry hradů a zámků jsou vnímané nejen jako celky svou bohatou výbavou esteticky velmi přitažlivé, ale i jako autentické doklady historie. Péče o tyto památky a jejich prezentace má své velice specifické požadavky.⁶⁸ Mezi nároky na památkovou instalaci dnes patří především autentičnost, historická sounáležitost a možnost rekonstrukce. Důležitá je především autentičnost, neboli materiální a fyzická pravost a zároveň i pravost pramenic z věrohodných historických informačních zdrojů a jejich vědecké interpretace.⁶⁹ Tento princip je na našich hradech a zámcích s větší či menší přesvědčivostí dodržovaný již od počátku padesátých let.

Je třeba si uvědomit, že památkový objekt se musí vnímat jako celek, kde interiér a exteriér tvoří jednotu. Příprava instalací je tedy poměrně náročná činnost, která musí vycházet z detailního poznání objektu. Předpokládá odborné znalosti z dějin

---

⁶⁴ Mžýková, M. *Ke koncepci a vývoji zpřístupněných hradů a zámků 1945-1990*, s. 123.

⁶⁵ Mžýková, M. *Ke koncepci a vývoji zpřístupněných hradů a zámků 1945-1990*, s. 126-127.

⁶⁶ Tregl, V. *Zapomenuté památky*, s. 5.

⁶⁷ Uhlíková, K. *Národní kulturní komise 1947-1951*, s. 49-51.

⁶⁸ Bobek, K. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, s. 5.

⁶⁹ Mžýková, M. *Ke koncepci a vývoji zpřístupněných hradů a zámků 1945-1990*, s. 151.

umění, historie, archeologie a archivnictví. Před zahájením tvorby instalací je potřeba provést stavebně historický průzkum objektu, průzkum restaurátorských prací, průzkum stavebně technický, technologický či klimatický. Je potřeba volit metody respektující tradiční a řemeslné postupy a technologie. Vztít v úvahu se musí i prašnost, vlhkost, nároky na temperování, vytápění a úpravu klimatu. Zároveň je potřeba detailní poznání skrytých hodnot, jako je zakrytá výmalba či starší povrchové úpravy.⁷⁰ Před zahájením instalační práce je nutné provést také studium zachovaných interiérů, důkladnou rešerši dochovaných a dostupných archivních materiálů a literatury. V archivních materiálech je třeba zaměřit se na fotodokumentaci, pozůstalosti inventáře, plánovou dokumentaci, cílené soupisy inventáře, účty, pamětní knihy, korespondenci, deníky, fotografie interiérů či další obrazový materiál.⁷¹ To vše jsou základní principy, jejichž splněním vznikne hodnotná a autentická interiérová instalace.

Avšak v poválečné době právě autentičnost často ustupovala do pozadí. Nejprve se přistoupilo k vytváření slohově čistých instalací s možností výběru z kmenového i svozového mobiliáře. Na objektech probíhaly tzv. instalační retuše, jejichž cílem byla ona dokonalá slohová čistota. Ne na všech objektech lze prvotní instalace považovat za vhodné, neboť vedle absence autenticity, bylo navíc upřednostňováno především hledisko muzeální nad památkářské. Muzejní fondy jsou uměle nahromaděné předměty, které jsou průběžně a systematicky doplňovány. Prostor, ve kterém jsou exponáty umístěné, je přizpůsobený potřebám prezentace sbírek. Naproti tomu památková expozice zachovává historickou architekturu společně s jejím vybavením a náplní. Odráží dobovou kulturu, technickou vyspělost a umělecké cítění. Při památkové interiérové prezentaci jsou exponáty samotnými a v kontextu s vnitřním zařízením jedinými exponáty, které plně odrážejí historický stav a není proto potřeba je doplňovat o další informace.⁷²

I proto jsou dnes tyto poválečné instalace často kritizovány, neboť výsledkem byla uměle zrekonstruovaná idealizovaná instalace, ve které se použil mobiliář, u něhož nebyla sledována jeho vazba k místu. A vyžadovaná nebyla ani zmiňovaná historická autenticita.⁷³ Důležité tehdy bylo především odstranit z hradů a zámků všechny známky bydlení. Z objektů proto mizely všechny osobní věci šlechty, jako jsou obrazy, fotografie, ale také některé funkční prvky v interiéru svědčící o životě původních

---

⁷⁰ Bobek, K. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, s. 10-12.

⁷¹ Bobek, K. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, s. 18-19.

⁷² Bobek, K. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, s. 43-44.

⁷³ Mžýková, M. *Ke koncepci a vývoji zpřístupněných hradů a zámků 1945-1990*, s. 149.

majitelů. Začala být nově organizována funkce jednotlivých prostor a místností a často docházelo i k proměně interiérů.⁷⁴ Při tvorbě instalací záleželo na vkusu a znalosti jejího autora. A důležitou roli hrál také obecný vkus doby a politická situace. Na objektech byly například rušeny obrazárny, zbrojnice, kabinety kuriozit či některá pietní místa předků.⁷⁵

Důležitým mezníkem byla sedmdesátá a osmdesátá léta 20. století, kdy na památkových objektech docházelo k dalším velkým úbytkům předmětů. Měly je na svědomí tzv. akce vyřídování. Tyto snahy o redukci historického mobiliáře na hradech a zámcích se bohužel objevovaly i v následujících letech.⁷⁶ Zlom nastal v roce 1989 v souvislosti se změnou společenských poměrů. Znamenal i změnu v přístupu k interiérovým instalacím. Podle stupně dochovaného mobiliáře se prováděly rehabilitace interiérů a vytvářely se především autentické instalace, případně se rozšiřovaly stávající trasy.⁷⁷ Památkáři si začali mnohem více než dříve uvědomovat, že k vytváření instalace je potřeba přistupovat co nejšetrněji. Je potřeba, aby všechny části expozice zapadaly do celkové charakteristiky objektu a aby spolu vytvářely organickou památkovou strukturu a jednotu.⁷⁸ Základním požadavkem při tvorbě interiérových instalací začal být historický průzkum objektu, funkce jeho prostorů a dochované vybavení. Nová instalace totiž neměla být jen aranžováním mobiliáře, ale jakýmsi pokusem o rekonstrukční náznak původního stavu objektu. Každý předmět musí v instalaci zaujmout své přirozené místo. Předměty jsou chápány jako součást prostředí, pro které vznikaly a které je dodnes nejlépe vysvětluje a dává pochopit. Předměty často nevznikly systematicky, ale ze sběratelské záliby, darů, dědictví apod. Mají proto již samy o sobě hodnotu dobové výpovědi a kulturního dokladu.

Nově se proto na památkových objektech začala vytvářet a upřednostňovat především autentická interiérová instalace. Nezbytné pro interiérovou instalaci je její zaměření na původní funkční uspořádání památkového objektu a na spojení vnitřku s jeho náplní. Vychází z objektu, připíná se k jeho architektuře, zdůrazňuje funkci jeho prostorů. Movitý mobiliář navíc doplňuje a dokresluje jejich dobový a slohový výraz. Avšak je třeba podotknout, že ani tato instalace neusiluje o naprostou slohovou

---

⁷⁴ Mžýková, M. *Ke koncepci a vývoji zpřístupněných hradů a zámků 1945-1990*, s. 132-133.

⁷⁵ Mžýková, M. *Ke koncepci a vývoji zpřístupněných hradů a zámků 1945-1990*, s. 138-143.

⁷⁶ Bobek, K. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, s. 31.

⁷⁷ Bobek, K. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, s. 16.

⁷⁸ Blažiček, O. J. *Minulost a současné otázky prezentace zámeckých interiérů*, s. 22.

přesnost.⁷⁹ Když nelze přistoupit k autentické interiérové instalaci, především z důvodu nedochování mobiliáře, je potřeba respektovat funkční uspořádání za využití svezeného mobiliáře i zápůjček. Další možnou formou prezentace je náznaková instalace, jejíž podstatou je přiblížit funkci vybraných interiérů prostřednictvím typově odpovídajícího mobiliáře.⁸⁰ Výhodou interiérové instalace je její poměrně nízká finanční náročnost, oproti dalším typům instalací. Například instalace z padesátých a šedesátých let minulého století nestály téměř nic, neboť využívaly především dochovaný mobiliární fond. Přesto se některé hrady a zámky neobejdou ani bez jiných typů instalací.⁸¹

Postupem let se ukázalo, že není vhodné na hradech a zámcích využívat muzejní expozice. Ty se vyznačují tím, že mají sbírkotvornou povahu a své sbírky průběžně doplňují. Exponát je zde zasazen do uměle vytvořeného prostředí. Pro lepší pochopení souvislostí je často doplněn potřebnou dokumentací a doprovodnými prostředky. Muzejní expozice pracuje s neutrálním prostředím, ve kterém mají vyniknout vystavené předměty, je doplněna o panely, vitríny nebo prosklené skříně. Kombinují se v ní mapky, vysvětlivky, grafy i moderní prvky určené animaci.⁸² Muzejní instalace se uplatňovaly především ve vstupní historické expozici, která se většinou umísťovala na začátek prohlídkové trasy nebo v prostorách pokladny, kde sloužila jako informace pro návštěvníky, kteří si ji mohli volně prohlížet. Jednalo se o úvodní formu výkladu pomocí názorné výstavy, která ukazovala minulost objektu v kontextu politických a kulturních dějin.⁸³ Prostory mnohých z nich slouží i dnes pro informace o památce, prohlídkové trase či provozních a kulturních akcích.⁸⁴

Dalším typem instalace, která je umístěna v podobném prostředí jako muzejní instalace, je instalace galerijní. Jedná se o prezentaci prostor upraveného pro exponáty, které nemají historickou vazbu na prostředí. Hlavní důraz je zde kladen na estetickou hodnotu děl uspořádaných podle druhů, škol, slohů, autorů nebo námětů. Exponát v tomto typu expozice působí přímo svojí uměleckou hodnotou. K tomu napomáhá osvětlení, popisky či panely. V historickém prostředí je tento typ vhodnější než expozice muzejní, neboť nepočítá s další dokumentací.⁸⁵

---

⁷⁹ Blažiček, O. J. *Minulost a současné otázky prezentace zámeckých interiérů*, s. 15-18.

⁸⁰ Bobek, K. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, s. 35.

⁸¹ Blažiček, O. J. *Minulost a současné otázky prezentace zámeckých interiérů*, s. 12.

⁸² Bobek, K. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, s. 44-45.

⁸³ Blažiček, O. J. *Minulost a současné otázky prezentace zámeckých interiérů*, s. 22.

⁸⁴ Bobek, K. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, s. 49.

⁸⁵ Bobek, K. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, s. 45.

V současnosti je pro prohlídkové trasy hradů a zámků jednoznačně preferovaná autentická interiérová instalace, která podtrhuje historickou individualitu objektu, jeho funkční uspořádání a v něm uložený kmenový mobiliář, který je uplatněn v dobově odpovídajícím prostředí.⁸⁶ Z památkového hlediska je dnes prioritní snahou zpřístupnit hodnotné historické interiéry s jejich výzdobou a vybavením, restaurovat je a zdůraznit tím jejich historickou funkci. Návštěvníkům se mají prezentovat mimořádně cenné uměleckohistorické mobiliární fondy, které připomenou významné osobnosti, které objekty obývaly, a události, které se zde odehrály. Snaha je o co největší autentičnost. Nezbytná je znalost kmenového mobiliáře, jeho umístění a znalost jeho převozů. Základ studia tvoří první evidenční knihy, tzv. černé knihy. Vzhledem k tomu, že první evidence vznikala až přibližně v padesátých letech 20. století, je potřeba prostudovat i starší soupisy pořízené například komisí Národního pozemkového fondu.⁸⁷ Před zahájením tvorby instalace je potřeba sestavení instalačního plátnu, zohlednění stavu předmětů, klimatických a světelných podmínek či personální zabezpečení. Důraz je kladen i na to, aby každá prohlídková trasa měla zajištěný bezpečnostní režim objektu i mobiliáře.⁸⁸ Ovšem nejdůležitější je při vytváření interiérových instalací vycházet z historické individuality objektu a původní funkce jeho interiéru. Jako zcela zásadní se jeví historické spojení objektu s jeho vnitřní náplní.⁸⁹

Můžeme říci, že v dnešní době se stav v oblasti odborného hodnocení a zpřístupnění historických interiérů a sbírek oproti poválečné době značně zlepšil a posunul. Avšak stále existuje řada uzavřených objektů, často bez kmenového mobiliáře, a památkáři tak při tvorbě interiérových instalací mají před sebou ještě řadu velmi důležitých činností a úkolů.⁹⁰

2.3 Situace na zámku Kozel po roce 1945

Zámek Kozel byl po roce 1945 pod správou Národní kulturní komise a patřil mezi první objekty, které byly navrženy pro zpřístupnění veřejnosti. Komise jej vybrala pro jeho velmi dobrý stav a především jako „rozkošný doklad slohu Ludvíka XVI.“⁹¹ Budu-li citovat z knihy *Národní kulturní komise*, znělo hodnocení výběru: "Jediný

---

⁸⁶ Bobek, K. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, s. 35.

⁸⁷ Bobek, K. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, s. 19-20.

⁸⁸ Bobek, K. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, s. 22-23.

⁸⁹ Bobek, K. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, s. 46-47.

⁹⁰ Bobek, K. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*, s. 31.

⁹¹ Uhlíková, K. *Národní kulturní komise 1947-1951*. s. 186.

a slohově jednotný příklad slohu Ludvíka XVI. Luxusní letní sídlo, umístěné v odlehlé krajině a složené z několika samostatných stavebních jednotek."⁹²

Zámek Kozel přešel oficiálně pod správu Národní kulturní komise 4. listopadu 1948. Kastelánem zámku byl v té době František Sobota, který zde působil již od roku 1939, nejprve ve službách hraběte Valdštejna a po válce i jako kastelán. Kastelán Sobota byl na zámku do roku 1952, kdy odešel do výslužby. Novým správcem zámku se stal Václav Kováč. V souvislosti s odchodem kastelána Soboty hodnotil kronikář obce Štáhlavy v místní kronice jeho působení. Vyzdvihl především poctivost kastelána, tvrdou práci, starostlivost a opravdový vztah k zámku, díky kterému se po roce 1945 na zámku Kozel zachránily cenné sbírky. Zabránil vykrádání a ničení, které se bohužel jiným objektům nevyhnulo, a ochránil tak bohatství, které na zámku zůstalo po původních majitelích. Sbírkou chránil i v dalších letech a vždy se snažil, aby byly v co nejlepším pořádku. Zároveň se zajímal o historii zámku, která v té době ještě nebyla podrobněji zpracována. Získané poznatky dál předával místním i návštěvníkům zámku. Za jeho působení došlo na zámku také k několika opravám. Opravovaly se například střechy a okapové roury. Upraveny byly i některé místnosti, které byly následně přeměněny na muzeum.⁹³

Jak jsem již poznamenala, po roce 1945 sílila snaha o co nejrychlejší otevření objektů první kategorie a zpřístupnění veřejnosti, a to alespoň jejich reprezentativních částí. Při Národní kulturní komisi byly zřízeny speciální inventarizační komise, které na objektech prováděly soupis dochovaného kmenového mobiliáře a třídily mobiliář do tzv. sběren. Tyto fondy byly rozřídovány a začaly být také poprvé systematicky evidovány v tzv. černých knihách.⁹⁴

Díky kastelánovi Sobotovi se na zámku Kozel z větší části dochoval kmenový mobiliář po rodině Černínů a Valdštejnů. Zároveň, jak již bylo zmiňováno, sloužil zámek jako sběrna, kam se svázel mobiliární a knihovní fond z nezpřístupněných objektů. Na zámku bylo v té době evidováno 74 tzv. svozů.⁹⁵ Jednalo se o svozy například z Bečova, Bíliny – Libochovic, Březnice – Blatné, Častlovic, Červeného Hrádku, Halže, Horažďovic, Hrubého Rohozce, Chlumu, Chlumce, Jezeří, Jemniště,

---

⁹² Plán Národní kulturní komise pro 2. pol. 1950 a dále, část III – Plán využití objektů spravovaných NKK komisí a výhledový plán, ÚDU AV ČR, Praha, OD, fond NKK, kart. VI, inv. Č. 80. Převzato z: Uhlíková, K. *Národní kulturní komise 1947-1951*. s. 186.

⁹³ Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 73. Kronika obce Štáhlavy. 1. díl, s. 162-163.

⁹⁴ Uhlíková, K. *Národní kulturní komise 1947-1951*. s. 38.

⁹⁵ Zámek Kozel, dostupné z: <https://www.zamek-kozel.eu/cs>

Kačiny, Kanic, Koutu, Křimic, Kynžvartu, Merklína, Národní galerie, Orlíka, Tachova, Zelené hory a dalších objektů. Spolu s kmenovým mobiliárem byl tehdy na zámku vytvořen soubor přibližně 6 000 předmětů.⁹⁶

Podobná situace nastala i s historickým knihovním fondem. Původní knihovna se na zámku Kozel nedochovala. Knihovna, kterou budovali Černínové, byla hrabaty z Valdštejna převezena na zámek Doksy. Ještě dnes tam lze najít více než 120 děl v 320 svazcích s provenienčním označením rodiny Černínů. Valdštejnové zámek Kozel využívali převážně jen jako letní sídlo, proto si na zámku svoji rodovou knihovnu nevytvářeli. Dochovala se pouze část jejich sbírky a jedná se spíše o novodobou literaturu z 19. a 20. století. Původně bylo na zámku Kozel přibližně 1700 svazků, z nichž větší část byla v padesátých letech 20. století vytríděna do distribučního střediska či předána jiným institucím. Dnes je na zámku uloženo 638 svazků, jejichž sbírku vytvořil především Karel Arnošt Valdštejn, jeho manželka Marie, či některé z jejich dětí. Jedná se o sbírku převážně beletrie a poezie. V knihovně je možné objevit i velmi cenné cestopisy, atlasy s rytinami map nebo německé překlady českých autorů, například Karla Čapka.⁹⁷ Tato kmenová knihovna na zámku Kozel byla po roce 1945 doplněna ještě svozy knihoven z Bečova, Halže, Hořákova, Krušce, Lázní u Chudenic, Merklína, Nečtin, Tachova, Žinkov aj. Velice cenný je především svaz knihovny ze zámku Kout na Šumavě, kde byla uložena historická Stadionská knihovna.⁹⁸ Svezených knih bylo přibližně 37 000 svazků a po vytrídění byly z větší části rozděleny do státních a veřejných knihoven.⁹⁹

Právě tento kmenový i svozový mobiliární a knihovní fond po vytrídění posloužil jako materiál, ze kterého následně vznikla památková expozice. Na zámku Kozel bylo nejprve vytvořeno muzeum slohového nábytkářství a bydlení ve stylu Ludvíka XVI. Zpřístupněno k těmto účelům bylo 35 místností. Zároveň se na zámku plánovalo vytvoření minimálně jedné muzejní instalace. V okolních budovách měla být podle dochovaných záznamů instalována expozice Ozvuky Francouzské revoluce v Čechách.¹⁰⁰

V souvislosti se změnou přístupu v památkové péči bylo následně rozhodnuto o rekonstrukci stávající expozice. Na počátku bylo nutné vybrat nejvhodnější typ

---

⁹⁶ Zámek Kozel, Štáhlavy - lokální katalog pro evidenci mobiliárního fondu (tzv. černá kniha).

⁹⁷ Mašek, P. *Menší zámecké knihovny západních Čech*, s. 209-210.

⁹⁸ Zámecká knihovna Kozel, Štáhlavy - lokální katalog knihovního fondu na zámku Kozel (tzv. černá kniha).

⁹⁹ Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 73. Kronika obce Štáhlavy. 1. díl, s. 162.

¹⁰⁰ Uhlíková, K. *Národní kulturní komise 1947-1951*. s. 186-187.

instalace pro daný objekt. Po odborném posouzení bylo rozhodnuto vytvořit tzv. náznakovou interiérovou instalaci s výrazně edukativním záměrem. Tvorby této instalace se ujal doc. PhDr. Blažiček, který vytvořil prohlídkovou trasu, jež byla zpřístupněná veřejnosti a v téměř totožné podobě se zachovala dodnes. Doc. PhDr. Blažiček se zároveň podílel na zpracování prvních textů pro průvodce.

Bylo vybráno 22 místností, ve kterých se vytvořila prohlídková trasa. Ostatní prostory zámku měly sloužit jako depozitáře a zázemí pro zaměstnance. Samozřejmě tvorba instalací předpokládala také větší či menší úpravy místností a často i restaurování mobiliáře. Vzhledem k tomu, že zámek Kozel byl zpřístupněn ihned po zestátnění a až do dnešního dne nebyl nikdy v sezóně veřejnosti plně uzavřen, probíhaly tyto opravy průběžně po několik dalších let. Opravovala se například fasáda zámku či šindelové střechy, které byly nahrazeny břidlicí. V interiéru zámku se opravovaly podlahy, byly obnoveny nátěry dveří a oken, které byly z bezpečnostních důvodů nově osazené mřížemi. Postupně se rekonstruoval i historický nábytek a elektroinstalace. Při restaurování maleb byly objevené, postupně odkryté a obnovené původní malby od Antonína Tuvory, které Valdštejnové ve většině místností zakryli. Celý zámek byl kompletně zrekonstruován do 1. dubna 1988.¹⁰¹

Veřejnosti byly zpřístupněny hlavní reprezentační místnosti v přízemí jižního křídla zámku. Návštěvníci přes vstupní halu vcházeli do společenského salonu a dalších místností. Prohlédnout si mohli například ložnici, jídelnu, kuřácký salon či modrý salon. Při vytváření instalace se autoři snažili o co nejautentičtější instalaci sestavenou jak z kmenového, tak ze svozového mobiliáře. V místnostech byl vystavený dochovaný mobiliář ze slohu Ludvíka XVI. doplněný o předměty ve stylu od baroka přes rokoko, biedermeier nebo empír. V západním křídle zámku byla vytvořena vstupní historická expozice. Za ní následovalo několik hostinských pokojů, které však nebyly vybavené původním mobiliářem. Tyto místnosti byly vybrané především kvůli dochované neúplné přepážce, která místnosti rozdělovala. Přepážka dělila místnost na menší část určenou pro služebnictvo a větší část, kterou obývali hosté. Ve východním křídle zámku, v dřívějších hostinských místnostech, byla instalována Stadionská knihovna, jež byla dovezena ze zámku Kout na Šumavě. V severním křídle bylo zpřístupněno historické divadlo, které na zámku zbudovali Valdštejnové namísto bývalé stáje pro nejoblíbenějšího koně hraběte Černína.

---

¹⁰¹ Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 73. Kronika obce Štáhlavy. 2. díl, s. 63 a 70-71.

Současná interiérová instalace vychází z instalace vytvořené v padesátých letech minulého století a příliš mnoho se neliší. To je možné potvrdit na základě dochovaných fotografií. Snad jen některé místnosti z původní prohlídkové trasy změnilы svou funkci. Například současný kuřácký salon bývala původně jídelna a naopak. Všechny místnosti a veškerý vystavený mobiliár jsou dnes kompletně zrestaurované. Stejně tak i malby od Antonína Tuvory jsou navraceny do podoby z konce 18. století. Interiér doplňují původní grafické listy, pastely, olejomalby nebo vzácná kolekce míšeňského a vídeňského porcelánu či ojedinělá holičská fajáns.

Některý mobiliár byl ale vyměněn, a to v rámci výpůjček či navrácení při změně vlastnických vztahů. To se nejvíce projevilo v devadesátých letech minulého století, kdy na základě restitučních zákonů bylo původním majitelům navraceno zhruba 1500 předmětů z kozelského mobiliáře. Jako jeden z příkladů uvedu soubor předmětů ze zámku v Křimicích, největší a nejkvalitnější svoz, který byl na zámek Kozel přivezen v roce 1962. Jednalo se o vlastnictví JUDr. Jaroslava Lobkowicze. Tento svoz se stal součástí mobiliárního fondu zámku Kozel a byl také zaevidován a zapsán do státního seznamu. V roce 1990 na základě zákona č. 403/1990 Sb. o zmírnění některých majetkových křivd požádal zákonný dědic Ing. Jaroslav Lobkowicz o navrácení tohoto majetku. Ing. Lobkowicz předložil evidenční seznam, který se téměř shodoval se seznamem na zámku Kozel. Na základě seznamu byly předměty poměrně snadno identifikovatelné a bylo možné je navrátit. Následně se Ing. Lobkowicz rozhodl předměty i nadále zpřístupnit veřejnosti, a to především na zámku Kozel. Dnes jsou zde evidovány ve formě výpůjčky. Předměty jsou k vidění v rámci prohlídkové trasy, kde je vystavený například soubor velice cenných alabastrových miniatur, tzv. modellett od řezbáře Lazara Widmanna. Výpůjčka je bezplatná a jako protiplnění je poskytována údržba věci.¹⁰²

Zámecký areál doplňují ještě další čtyři budovy - kaple, jízdárna, konírna a lokajna, které začaly být opravovány spolu se zámkem. Bylo rozhodnuto, že budova jízdárny bude nově sloužit jako výstavní síň. Budova prošla řadou potřebných oprav a v roce 1964 byla slavnostně otevřena. První výstavou, která zde byla instalována, byla výstava soch od Karla Dvořáka a archeologické vykopávky bývalého zahradníka na Kozlu Františka Xavera France.¹⁰³ V roce 1985 byla přízemní výstavní síň ještě

---

¹⁰² Bobek, K. Poznámky z restitučního procesu na státním zámku Kozel, s. 161-162.

¹⁰³ Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 73. Kronika obce Štáhlavy. 2. díl, s. 145.

doplněna o galerii umístěnou v patře jízdárny.¹⁰⁴ Budova zámecké kaple, která v období války sloužila převážně jako sklad, měla po zestátnění sloužit jako koncertní síň a následně jako obřadní síň. Kromě úprav interiéru bylo potřeba jejího statického zajištění a odvlhčení. Kaple byla slavnostně vysvěcena 3. srpna 1991. Za účasti zástupců rodiny Valdštejnů provedl vysvěcení biskup František Lobkovic. Kaple tak po více jak čtyřiceti letech měla opět sloužit svému původnímu účelu.¹⁰⁵ Dále bylo rozhodnuto, že budova konírny bude ve své horní části přeměněna na pokladnu.¹⁰⁶ Ve sklepních prostorách konírny byla 1. května 1992 otevřena cukrárna. Lokajna byla přeměna na prostory pro ubytování zaměstnanců zámku.¹⁰⁷

Dá se říci, že jak zámek, tak i tyto čtyři budovy dnes slouží k téměř stejnému účelu, jako krátce po zestátnění. Samozřejmě i nadále probíhají nejrůznější opravy a rekonstrukce, avšak spíše udržovacího charakteru. Funkce budov se téměř nemění.

---

¹⁰⁴ Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 73. Kronika obce Štáhlavy. 4. díl, s. 10.

¹⁰⁵ Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 73. Kronika obce Štáhlavy. 4. díl, s. 146-147.

¹⁰⁶ Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 73. Kronika obce Štáhlavy. 4. díl, s. 64.

¹⁰⁷ Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 73. Kronika obce Štáhlavy. 4. díl, s. 119.

3. ZÁMEK KOZEL V SOUČASNOSTI

Jak bylo již několikrát řečeno, zámek Kozel je národní kulturní památkou pod správou Národního památkového ústavu. Správcem přímo na objektu je kastelán, který odpovídá za chod a provoz zámku. Současný kastelán Karel Bobek působí na zámku již více než třicet let. A také jeho zásluhou byla na Kozlu iniciována a následně i prosazena řada zajímavých činností souvisejících s prezentací, evidencí, dokumentací či ochranou majetku. Právě jim budou věnovány další kapitoly.

Je potřeba si uvědomit, že státní hrady a zámky jsou tím nejhodnotnějším a nejautentičtější souborem našeho hmotného kulturního dědictví. Jsou to významné architektonické a historické objekty se skutečně mimořádnou hodnotou, neboť uchovávají obrovský počet cenných sbírkových předmětů. Z toho vyplývá i péče o ně, která je velmi specifická a odlišná od praxe například v muzeích či galeriích.

V památkové péči je důraz kladen především na historické a kulturní souvislosti, hodnotu celku, autentickou atmosféru, původnost interiérů a na možnosti jejich další prezentace a rekonstrukce podle dostupných archivních materiálů. Správa a ochrana musí vycházet z dlouhodobé perspektivy a generačních zkušeností. Správci památek by měli být především pokračovateli generálních snah uchovávat, ošetřovat a obnovovat svěřený historický majetek.

Činnosti prováděné na zámku jsou skutečně různorodé - manuální i odborné, úřední i badatelské, intuitivní i přísně exaktní. Je potřeba věnovat se například úklidu a údržbě exteriéru, interiéru a ostatních budov zámeckého areálu, dále stavební a restaurátorské obnově objektů, parků i zahrad, restaurování a konzervaci mobiliáře, prezentaci, realizaci prohlídkové trasy, zajištění průvodcovského servisu, provozní ekonomice, personalistice, evidenci majetku, správě depozitářů, základní evidenci či fotodokumentaci apod. Stručně řečeno, mezi základní priority na každém z objektů, kterými se budu v následujících kapitolách podrobněji věnovat, patří především zachování movitých i nemovitých památek, jejich ochrana, evidence a prezentace.¹⁰⁸

---

¹⁰⁸ Svoboda, M. *Hrady, zámky, quo vadis?*, s. 26-27.

3.1 Prezentace

Prezentace památkových objektů, tedy především zpřístupnění veřejnosti, je velice důležitou součástí správy hradů a zámků. Pro veřejnost je to možnost, jak se blíže seznámit s objektem, jeho historií, současným využitím a účelem. Zároveň se domnívám, že prezentace je často i jedinou činností, kterou si veřejnost plně uvědomuje. Činnosti, jako je kvalitní evidence, vhodné zabezpečení nebo ochrana a péče o památku, jsou vnímány spíše jako samozřejmost. To je způsobeno tím, že se jedná především o interní a odborné práce správců a zaměstnanců památek. Běžná veřejnost se s nimi seznámí až na základě například badatelské činnosti. Prezentace památkových objektů tak zůstává činností, která je lidem nejbližší, jíž mohou být součástí. A právě z pohledu budoucích návštěvníků památky, kteří jsou vedle samotného objektu tím nejdůležitějším subjektem, je nutné k prezentaci přistupovat. Před každou návštěvnickou sezónou se správci hradů a zámků zamýšlejí nad co nejlepším využitím památky a pokládají si důležitou otázku, jestli skutečně mají návštěvníkům co nabídnout. Odpovědí může být celá řada. Památkové objekty by měly nabízet zážitek, kvalitní služby, dobré ceny, bezpečí, pohostinnost, přátelkost a především důvod k návratu.¹⁰⁹

Je nutné si uvědomit, že nejen prohlídková trasa památky, ale v současné době i kvalitní webové stránky, prezentace na sociálních sítích, nejrůznější propagační materiály, informace poskytované informačními centry, komunikace s médii, a dokonce i informační cedule u silnic, mají velký vliv na rozhodnutí, proč konkrétní hrad či zámek navštívit. Podle průzkumů se návštěvníci rozhodují především na základě obecného povědomí o památce, podle atraktivity expozice, na doporučení, podle ceny vstupného nebo podle informací z webu či reklamy.¹¹⁰

V současnosti je potřeba vyrovnat se s dlouhodobě menším zájmem o památky, a proto stále více sílí potřeba zatraktivnit a oživit prohlídky. Snahou je přilákat na památkové objekty co nejvíce návštěvníků. Při této snaze je nutné vzít v úvahu, jaké kategorie návštěvníků na památky přicházejí. V ideálním případě by se prohlídkový okruh měl totiž zaměřit na každou jednotlivou skupinu. To ovšem není zcela možné, proto je potřeba hledat vždy určitý kompromis. Návštěvníci většinou nechodí osamoceni. Mezi nejčastější návštěvníky památkového objektu patří manželské či

¹⁰⁹ Svoboda, M. *Hrady, zámky, quo vadis?*, s. 33.

¹¹⁰ Dostál, P. *Marketingové řízení památkových objektů*, s. 58.

partnerské páry, rodiny s dětmi a organizované skupiny dospělých, dětí a seniorů. Zatím nejsou vytvořené nástroje pro sledování jednotlivých skupin návštěvníků. Je tedy poměrně obtížné zjistit jejich přesný počet. Jediná skupina, která je sledována, je počet návštěvníků podle zaplaceného vstupného. Návštěvníky můžeme v této skupině dělit na osoby platící základní vstupné, snížené vstupné, s příplatkem za cizojazyčný výklad či vstupným zdarma.

Každá památka zpravidla nabízí základní prohlídkovou trasu s průvodcem či bez něj. Během sezóny se na hradech a zámcích pořádají také různé kulturní akce. Některé objekty nabízejí i vybrané prohlídky pro konkrétní skupiny návštěvníků. V praxi se ukázalo, že většina návštěvníků jeví zájem především o prohlídky komentované průvodcem, ve kterých průvodce přizpůsobuje svůj výklad prováděné skupině a zodpovídá případné dotazy. Tyto prohlídky jsou dlouhodobě nejnavštěvovanější. Na dalším místě v počtu návštěvníků se umístily koncerty a jiné kulturní akce. Zájem o volné prohlídky, tedy prohlídky bez průvodce, je poměrně malý. Proto se na památkových objektech v prvotní prezentaci téměř neobjevují.¹¹¹

Pro zatraktivnění prohlídkových tras je možné kromě klasických prohlídek navštívit i nejrůznější specializované prohlídky, které se zaměřují například na určité téma. Tyto prohlídky mohou být vedeny průvodci z řad lektorů či specializovaných odborníků a mohou být zaměřeny například na děti různé věkové kategorie. V rámci prohlídky, aby byla udržena pozornost, mohou být pokládány otázky či probíhat různé soutěže. Ovšem na většině památkových objektů vhodný program pro děti stále chybí. Další variantou jsou netradiční prohlídky, mezi které se řadí například prohlídky noční či kostýmované. V současnosti lze v expozicích využít i moderní technologie. Prohlídka může být oživena za pomoci multimediálních a audiovizuálních prostředků nebo ozvučením celé expozice. Zajímavým trendem v budoucnu se může stát i tzv. rozšířená realita spočívající v kombinaci reálné kulisy interiéru rozšířené o virtuální nadstavbu vytvořené instalace.¹¹²

Zároveň je ale potřeba si uvědomit, že hrady a zámky by neměly být jen „výkladní skříní“ či „vlajkovou lodí“ památkové péče, jak jsou často nazývané. Skrze památky by mělo docházet k plošnému působení na veřejnost. Měly by být ukázkou historie a také kulturními centry a opěrnými body v zápase o prosazování kulturních zájmů. Vlastník památky se musí snažit nejen o její zpřístupnění a prezentaci, ale především o její

---

¹¹¹ Dostál, P. *Marketingové řízení památkových objektů*, s. 55-57.

¹¹² Svoboda, M. *Hrady, zámky, quo vadis?*, s. 54.

uchování pro další generace. Cílem je prostřednictvím kvalitní prezentace památky poskytovat návštěvníkovi informace, prohlubovat vzdělání a poznání, kultivovat osobnost, nabídnout přitažlivou náplň volného času a v neposlední řadě posílit státní patriotismus a toleranci. Druhotným cílem je schopnost vnímat památkový fond a rozumět mu v širších kulturně-historických a socioekonomických souvislostech.¹¹³

3.1.1 Prvotní prezentace

Zámek Kozel je jako součást Národního památkového ústavu státní příspěvkovou organizací Ministerstva kultury. Dostává tedy určité přidělené finance, na zbytek provozu si musí vydělat sám. Zámek Kozel je zpřístupněný veřejnosti, a tedy značná část financí pochází právě ze vstupného na prohlídkové trasy. Této prezentaci související s prohlídkou zámku a návštěvnickým provozem se říká tzv. prvotní prezentace.

Na zámku Kozel jsou v návštěvnické sezóně, tedy od dubna do října, zpřístupněny veřejnosti tři prohlídkové okruhy. Jedná se o zámek, jízďárnu a prohlídku s tajemnou postavou. V zámku je vytvořena interiérová expozice, jejíž základy byly položeny již krátce po zestátnění. Dá se říci, že od té doby v rámci expozice nedošlo k žádným výrazným změnám. Provedly se samozřejmě běžné a potřebné opravy, funkce místností a vystavený mobiliář jsou téměř stejné. V expozici je z větší části vystavený dochovaný kmenový mobiliář, který je doplněný o mobiliář svozový. Hlavním kritériem při tvorbě instalací a výběru mobiliáře byla především snaha o vytvoření autentické instalace, ve které bude nastíněn život šlechty na venkovském loveckém zámku na konci 18. století. Prohlídková trasa začíná na nádvoří zámku, ze kterého se vchází do vstupní expozice, která byla zřízena v bývalém hostinském pokoji. Vstupní expozice slouží k zahájení prohlídky a seznámení návštěvníků s historií zámku. Prohlídka pokračuje v dalších hostinských místnostech. Následují reprezentační místnosti, do nichž se vchází opět z nádvoří přes vstupní halu. Prohlídková trasa dále prochází jednotlivými salony. Z reprezentačních částí se pokračuje do dalšího křídla zámku, kde je ve dvou místnostech vystavena Stadionská knihovna. Prohlídka zámku končí v zámeckém divadle, ve kterém za Černínů byla stáj.

Dalším prohlídkovým okruhem na zámku Kozel je jízďárna, která slouží od šedesátých let 20. století jako výstavní síň. Jedná se o volný okruh bez průvodce.

---

¹¹³ Svoboda, M. *Hrady, zámky, quo vadis?*, s. 10.

V přízemí je umístěna stálá expozice tapisérií a plastik z 19. století z fondu Národní galerie v Praze. V patře jízdárny bývají nejrůznější sezónní výstavy grafik, kreseb či fotografií.

Třetím, mimořádným okruhem je prohlídka zámku s tajemnou postavou. Jedná se o speciální prohlídku vedenou oživenou postavou skřeta Radouše. Tato kostýmovaná prohlídka na Kozlu probíhá již sedmým rokem v rámci projektu Otevřete 13. komnatu, jehož součástí je dalších devět státních i soukromých hradů a zámků. Při prohlídce návštěvníci odpovídají na otázky pokládané Radoušem a po vylúštění správné tajenky je jim odevzdán klíč, kterým je možné otevřít 13. komnatu na jakémkoliv objektu, jež je zapojen do projektu.¹¹⁴ Jak se ukázalo, prohlídka s tajemnou postavou je pro mnoho návštěvníků zajímavým zpestřením. A je velmi oblíbená především u rodin s dětmi.

Zatímco prohlídka jízdárny je volná, prohlídka zámku je vždy vedená průvodcem. Dá se říci, že průvodcovská služba je jednou z nejdůležitějších součástí prezentace objektu, neboť je přímým kontaktem s veřejností a může výrazně ovlivnit návštěvníka a jeho vztah k zámku. V Česku má průvodcovská služba více jak dvousetletou historickou tradici. V minulosti se často objevovaly názory na zpřístupnění památky a vytvoření volné prohlídky doplněné stacionárními průvodci. Avšak ukázalo se, že prohlídka vedená živým průvodcem je jednoznačně nej přirozenější, nejúčinnější a nejobsažnější formou sdělení. Průvodcovská služba využívá poznatků z historie, kunsthistorie a zkušenosti z oblasti edukace a turistického ruchu. Nejdůležitější však je důkladná znalost objektu. Základním studijním materiálem pro průvodce je průvodcovský text, který je zpracovaný v tzv. scénářovém typu. Takto zpracovaný text obsahuje základní i rozšířené informace o daném objektu doplněné fotografiemi vystaveného mobiliáře. Průvodcovský text je zpracovaný správou památkového objektu a odborným pracovníkem, který se většinou podílel na tvorbě interiérové instalace.¹¹⁵

Průvodce na zámku je vybírán z různých hledisek. Mezi základní požadavky patří zdravotní způsobilost, stáří více jak osmnáct let, znalost alespoň jednoho světového jazyka, dobré vyjadřovací schopnosti, organizační schopnosti, schopnost práce v kolektivu a schopnost kvalifikovaně odpovídat na otázky. Přijatý průvodce musí být seznámen s objektem, se způsobem a specifikou průvodcovské činnosti, bezpečnostními a provozními riziky, požární ochranou, bezpečností památkového objektu, ochranou

---

¹¹⁴ Prohlídkové okruhy, dostupné z: <https://www.zamek-kozel.eu/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy>

¹¹⁵ Svoboda, M. *Hrady, zámky, quo vadis?*, s. 32-33.

sbírek i osob a návštěvním řádem. Zároveň musí být seznámen s chováním v mimořádných a nestandardních situacích a se způsobem jejich řešení.¹¹⁶

3.1.2 Druhotná prezentace

Z prvotní prezentace, tedy návštěvnického provozu, si památkové objekty bohužel vydělají většinou jen na běžný provoz. Pro zajištění dalších finančních prostředků je proto nutné přistoupit také k tzv. druhotné prezentaci. To znamená, že památkový objekt je pro podporu své vlastní prezentace využíván k pořádání různých kulturních a společenských akcí. Může se jednat například o koncerty, výstavy, besedy, dramatické pořady, odborné kongresy a semináře, společenské akce, svatby, promoce, koncerty apod. Tato činnost zahrnuje i prodej informačních a propagačních materiálů.¹¹⁷

Variantou pro zajištění druhotné prezentace, která je na zámku Kozel často využívána, je získání finančních prostředků od sponzorů, tedy od různých firem či privátních subjektů. Tyto prostředky pokryjí režii pořádaných akcí a zámek inkasuje čisté vstupné z akce, které je považováno za tzv. výnos z jiné činnosti. Tak je docíleno druhotné prezentace, která zámek téměř nic nestojí. Na zámku Kozel se tímto způsobem pořádají například koncerty.

Dalším způsobem, jak může zámek získat určité finanční výnosy, může být, využití prostor zámku či okolních budov k různým akcím na objednávku nebo komerčním aktivitám. Může se jednat o pořádání svatebních obřadů a hostin, pronájem prostor pro společenské a firemní akce, pronájem prostor pro filmování či fotografování, gastronomické akce apod. Ale také například prodej komerčního zboží. Na zámku Kozel se k pronájmu nejčastěji využívají budovy zámecké kaple a jízdárny. V kapli se konají svatební obřady. Tzv. modrý salonek, který se nachází v zadní části budovy zámecké kaple, kde dříve byly provozní místnosti, slouží dnes pro pořádání svatebních oslav, seminářů nebo prezentačních akcí. V budově jízdárny se pravidelně konají kulturní a společenské akce, jako například promoce, koncerty, výstavy, kongresy, konference, bankety nebo rauty.

U těchto komerčních aktivit sloužících k druhotné prezentaci je především potřeba najít správnou hranici, neboť v žádném případě nesmí být jediným zdrojem financování objektu. Nesmí se zapomenout na to, že zámek a všechny památkové budovy jsou velice cennými objekty. Je proto nutné přihlídnout ke kulturním, etickým

---

¹¹⁶ Svoboda, M. *Hrady, zámky, quo vadis?*, s. 44.

¹¹⁷ Svoboda, M. *Hrady, zámky, quo vadis?*, s. 54-55.

a historickým hodnotám a prezentovat, pokud možno jen v souladu s hodnotami odpovídajícími této kulturní památce.¹¹⁸

3.1.3 Další služby návštěvníkům

Největší zájem na hradech a zámcích je o prohlídky vedené živým průvodcem. Je důležité nabízené služby neustále zlepšovat, aby bylo možné nabídnout například kvalitní výklad pro co nejvíce návštěvníků různých kategorií.

Značnou část návštěvníků zámku Kozel tvoří cizinci, ať už organizované skupiny či jednotlivci. Kromě textů v cizím jazyce je možné na zámku Kozel využít služeb „umělého“ výkladu v německém, anglickém, francouzském nebo ruském jazyce. Tato služba nahrazuje živý výklad průvodce a je nabízena především větším skupinám návštěvníků. Jedná se o tzv. MP3 ozvučení expozice. Takovýmto způsobem je ozvučena každá místnost prohlídkové trasy zámku. Jednotlivci pak mohou využít služeb audioprůvodce. Na zámku se nabízejí audioprůvodce značky Opus. Jedná se o multimediální zvukový přístroj v podobě sluchátka, který umožňuje pro každého návštěvníka v jednotlivých místnostech individuální výklad. Byl vyvinutý pro potřeby muzeí a památkových expozicí. Výhodou zařízení je jeho velice snadná obsluha, jež je vhodná pro skutečně každého návštěvníka. Výklad je v každém jazyce namluven rodilým mluvčím a je koncipován tak, aby poutavou a zajímavou formou návštěvníka seznámil se zámek. Výklad je poučný a zároveň zajímavý a kromě všech věcných informací obsahuje i mnoho zajímavostí. Vedle kvalitní zvukové nahrávky nabízí také zobrazení videa, obrázků, či animací. Přináší možnost připojenými animacemi oživení prohlídky například i dětským návštěvníkům. Na Kozlu je výklad rozdělený po jednotlivých místnostech. U každé místnosti návštěvník nalezne přehledné číselné označení, které odpovídá číslu sekvence výkladu. Audioprůvodce je ještě doplněn videem zobrazujícím každou místnost. Návštěvník tedy ihned pozná, zda poslouchá správný výklad o daném místě, ve kterém se nachází.¹¹⁹

Velkou výhodou zámku Kozel je bezbariérovost celého areálu. Bezbariérové jsou oba návštěvnícké okruhy, tedy zámek a jízdárna, ale také zámecká kaple, kde se pořádají svatební obřady a koncerty. Zámek je proto často navštěvován i osobami postiženými na pohybovém ústrojí. Je proto maximální snaha vyjít vstříc také návštěvníkům s postižením sluchu nebo zraku. Nabízejí se technická zařízení a speciální

¹¹⁸ Svoboda, M. *Hrady, zámky, quo vadis?*, s. 55.3

¹¹⁹ Cizojazyčné prohlídky, dostupné z: <https://www.zamek-kozel.eu/cs/sluzby/cizojazycne-prohlidky>

texty umožňující zprostředkovat informace o zámku a podrobný výklad prohlídkové trasy. Návštěvníci s poruchami sluchu mají možnost zapůjčit si výše popsany audioprůvodce Opus umožňující animace a videosekvence. Výklad průvodce je na něm převedený do znakové řeči. Další možností je využít přenosný přístroj Guideloop. Jedná se o indukční smyčku o dosahu až pěti metrů, která umožňuje bez jakýchkoli překážek komunikaci mezi průvodcem a návštěvníky se sluchovým postižením.¹²⁰ Návštěvníci s poruchami zraku mohou využít služby mobilního audioprůvodce, který reprodukuje výklad s širším popisem interiérů a exponátů nebo je možné požádat o výklad s rozšířeným popisem expozice a jednotlivých předmětů včetně poskytnutí hmatového zážitku na vybraných exponátech, jako je stůl, židle, kamna apod. K dispozici jsou také podrobné texty psané Braillovým písmem.¹²¹

Za pomoci různých moderních technologií a zmiňovaných přístrojů se zámek Kozel neustále snaží zlepšovat nabízené služby návštěvníkům. Úkol to samozřejmě není jednoduchý. Proto cílem a největším zadostiučiněním je, když návštěvníci odcházejí ze zámku spokojení, a to jak s technickým stavem památky, tak s poskytovanými službami.

3.2 Evidence mobiliárního a knihovního fondu

Evidence a dokumentace nemovitého i movitého majetku patří mezi jednu z nejdůležitějších činností ochrany státních kulturních památek. Jedná se o permanentní proces, neboť je potřeba neustále doplňovat a aktualizovat informace a zároveň reagovat na nejrůznější možnosti, které dnes při evidenci a dokumentaci nabízejí moderní technologie. Obecně platí, že způsob evidence by měl být pro všechny státní objekty stejný, avšak ne vždy tomu tak bylo a je. Zámek Kozel byl často jakýmsi průkopníkem a iniciátorem řady změn a novinek, které postupně přijímaly i další památkové objekty. Samozřejmě vždy je nutné dodržovat stanovené předpisy a standardy. Avšak na zámku probíhá i řada zajímavých projektů, které zatím na jiných památkových objektech nejsou zavedené. Na zámku Kozel je v současné době evidováno celkem 4847 inventárních čísel mobiliárního fondu¹²² a 26345 inventárních knihovních jednotek¹²³.

---

¹²⁰ Návštěvníci s poruchami sluchu - nedoslýchaví a neslyšící, dostupné z: <https://www.zamek-kozel.eu/cs/sluzby/sluzby-pro-hendikepovane/s-postizenim-sluchu>

¹²¹ Návštěvníci s poruchami zraku - slabozrací a nevidomí, dostupné z: <https://www.zamek-kozel.eu/cs/sluzby/sluzby-pro-hendikepovane/s-postizenim-zraku>

¹²² Program CastIS - databázová evidence a správa mobiliárních a knihovních fondů na objektech ve správě Národního památkového ústavu.

3.2.1 Vývoj evidence mobiliárních a knihovních fondů

Evidence movitých i nemovitých památek je v současnosti vedena jak v podobě papírových evidenčních listů v kartotékách, tak digitálně, v celostátní on-line databázové aplikaci. O počátcích celostátní odborné evidence mobiliárního a knihovního fondu můžeme hovořit v souvislosti s činností Národní kulturní komise, která po zestátnění na památkách prováděla soupis dochovaného mobiliáře, jeho rozřídění či vyřídění.¹²⁴ První formou evidence byly tzv. černé knihy. (viz příl. č. 4) Pocházejí přibližně z padesátých let 20. století a svůj název získaly podle černých desek, do kterých je tato evidence svázaná. Do knih se zaznamenávaly údaje o všech předmětech, jež se na zámku nacházely. Zapisovalo se inventární číslo, název a velmi stručný popis předmětu. U většiny předmětů byla uváděna také přibližná cena a prostor byl ponechán i na poznámky. Na zámku Kozel byly černé knihy poměrně dlouho jediným přehledem o kulturním movitém majetku. S jejich pomocí se sestavovala i interiérová instalace. Zaměstnanci zámku byla tato evidence plně využívána a sloužila například jako podklad při inventuře. Postupně byly do knih doplňovány různé další informace. Zapisovaly se záznamy, například o převozu předmětu a jeho současném místě uložení, poznámky získané při provádění inventury či záznamy o vyřídění předmětu.¹²⁵

Další formou evidence mobiliárních předmětů na zámku Kozel byly tzv. modré karty. (viz příl. č. 5.1) Tato evidence platila a byla využívána jen na památkových objektech v západních Čechách a zámek Kozel byl jedním z prvních, který stál u jejího zrodu. Jedná se o jakousi kartotéku evidenčních listů. Zaznamenávaly se podobné údaje jako do černých knih. Uváděl se název předmětu, druh, staré i nové inventární číslo, objekt, uložení předmětu, původ či svoz. Karty obsahují též stručný popis předmětu doplněný ještě o materiál, z kterého byl předmět vyroben, přibližnou dataci, rozměry a stav. Jednalo se již o plnohodnotnou evidenci, neboť poprvé byl záznam doplněný i černobílou obrazovou dokumentací předmětu. Na zámku Kozel byla tato forma evidence využívána až do roku 2009 také jako podklad při inventarizaci. O tom svědčí datační záznamy na kartách.¹²⁶ Každá modrá karta předmětu byla vyhotovena ve

---

¹²³ Program CastIS - databázová evidence a správa mobiliárních a knihovních fondů na objektech ve správě Národního památkového ústavu.

¹²⁴ Blažíček, O. *Minulost a současné otázky prezentace zámeckých interiérů*, s. 8.

¹²⁵ Zámek Kozel, Štáhlavy - lokální katalog pro evidenci mobiliárního fondu (tzv. černá kniha).

¹²⁶ Zámek Kozel, Štáhlavy - evidenční lístková kartotéka mobiliárního fondu na zámku Kozel (tzv. modré karty).

čtyřech kopiích. Tři z nich jsou uloženy na zámku a jedna kopie je na příslušném územním pracovišti památkové péče.¹²⁷ Na zámku jsou karty seřazeny do číselné řady a do lokačního přehledu, tedy podle místa uložení předmětu. Poslední kopie jsou sestavené do druhového katalogu. Z praxe vím, že modré karty jsou dodnes na zámku Kozel oblíbené a využívané. Jsou totiž vzhledem k řazení podle lokační či číselné řady přehledné a umožňují v případě potřeby rychlý přístup k údajům o předmětu.

Poté, co se na objektech v západních Čechách osvědčila evidence pomocí modrých karet, byla v sedmdesátých letech 20. století zavedena celorepubliková evidence tzv. bílé karty. (viz příl. č. 5.2) Ty se staly platnou a uznávanou evidencí mobiliárního fondu v rámci celého Národního památkového ústavu. Opět se jednalo o evidenční lístkovou kartotéku. Na zámku Kozel a dalších západočeských objektech tím vznikla téměř totožná evidence, neboť na bílých kartách byly úplně stejné záznamy jako na kartách modrých, a to včetně popisu předmětu či fotografie. Na zámku Kozel jsou bílé karty svázané do evidenčních knih.¹²⁸

Krátce po zestátnění začaly být památkové objekty zpřístupňovány veřejnosti. Zámek Kozel navíc sloužil jako sběrna pro předměty, které jsou tam dodnes uložené v depozitářích. Na druhou stranu některé předměty ze zámku byly zapůjčeny na prohlídkové trasy jiných objektů. Bylo potřeba evidovat každé předání předmětu do restaurování, zapůjčení či vypůjčení, přírůstky nebo úbytky vzniklé zničením, ztrátou či navrácením předmětu původnímu majiteli. Pro potřeby této evidence byly zavedeny tzv. knihy zápůjček, výpůjček, úbytků, přírůstků a restaurátorských prací.

Tím, jak postupně vznikaly nové formy evidence, bylo vždy potřeba stávající záznamy porovnat a doložit či vysvětlit případné změny a nesrovnalosti v evidencích. Na zámku Kozel jsou dnes všechny tři evidence, tedy černé knihy, modré karty i bílé karty, mezi sebou evidenčně vyrovnány a všechny případné rozdíly jsou řádně vysvětleny a dokladovány. Přestože od konce 20. století existuje elektronická forma evidence, jsou kopie všech uvedených evidencí na zámku Kozel uloženy. V případě potřeby je tedy možné nahlédnout i do starších záznamů, což se nejednou ukázalo jako potřebné.

Už od počátku evidence se začaly formovat její dvě části - základní (statická) a průběžná (operativní) evidence. Základní evidence obsahuje souhrnné identifikační

---

¹²⁷ Směrnice generální ředitelky č.XII/2014/NPÚ: Evidence mobiliárních fondů, s. 3.

¹²⁸ Zámek Kozel, Štáhlavy - evidenční lístková kartotéka mobiliárního fondu na zámku Kozel (tzv. bílé karty).

informace o předmětu. Tvoří ji inventární kniha a seznamy, kartotéka evidenční listů a v současnosti i centrální databáze dat zálohovaných na externím médiu nebo jiném úložišti či centrální databázi fotografií.¹²⁹ Naproti tomu průběžná evidence je dokladem změn a pohybů předmětů. Dříve se evidovala právě v knihách zápůjček, úbytků, přírůstků či restaurátorských prací.¹³⁰ Vládním úkolem byl stanoven jako mezní termín pro naplnění základní evidence v elektronické databázi rok 1980. Tento termín splnily jen západočeské památkové objekty. Konkrétně na zámku Kozel byla základní evidence mobiliárního fondu schválena a uzavřena 23. října 1979.¹³¹

Zaměřím-li se na evidenci knihovního fondu, mohu říci, že je podobná evidenci mobiliáře, neboť z ní často vycházela. První celoplošnou oficiální evidencí historických knihovních fondů jsou černé knihy. Na zámku Kozel existuje dvoudílný lokální katalog, do jehož záznamů se zapisovalo inventární číslo, původ, název, autor, místo a rok vydání, počet dílů, popřípadě také poznámka a záznamy z inventarizace.¹³² Na rozdíl od mobiliáře se nepřecházelo na další formy evidence. Černé karty knihovního fondu byly oficiálně platné až do přechodu na elektronickou verzi evidence.

3.2.2 Elektronická evidence

Od počátku osmdesátých let 20. století se postupně začalo přecházet na elektronickou formu evidence. Jednalo se o velmi pomalý proces a celorepublikově se elektronická forma evidence začala používat až v roce 1995. Zámek Kozel byl jedním z mála objektů, který koncem devadesátých let elektronickou evidencí využíval. Řada programů a inovací se na zámku testovala a spouštěla jako na prvním objektu. To platí i dnes, kdy je na zámku Kozel program, oproti jiným objektům, obohacen o různé moduly, jež nabízejí spolu s moderními technologiemi řadu nových evidenčních, identifikačních a dokumentačních možností sloužících i k lepší ochraně tohoto cenného majetku.

V době, kde se s elektronickou evidencí začalo, stál před zaměstnanci zámku nelehký úkol, neboť museli všechny existující záznamy o předmětech z černých knih a evidenčních karet ručně přepsat do nových evidenčních programů. Dalším úkolem bylo ke každému předmětu vytvořit obrazovou identifikační fotodokumentaci a připojit

---

¹²⁹ Směrnice generální ředitelky č.XII/2014/NPÚ: Evidence mobiliárních fondů, s. 2.

¹³⁰ Směrnice generální ředitelky č.XII/2014/NPÚ: Evidence mobiliárních fondů, s. 5.

¹³¹ Zámek Kozel, Štáhlavy - lokální katalog pro evidenci mobiliárního fondu (tzv. černá kniha).

¹³² Zámecká knihovna Kozel, Štáhlavy - lokální katalog knihovního fondu na zámku Kozel (tzv. černá kniha).

ji k evidenční kartě předmětu v programu. Elektronická evidence byla tehdy poprvé doplněna digitálním barevným vyobrazením mobiliárního předmětu.

Vývojem prošel i samotný výběr vhodného programu pro elektronickou evidenci v rámci Národního památkového ústavu. Prvním nástrojem, který byl vybrán, se nazýval MonuIs. Po inovaci byl nahrazen programem MobSIS. Následně se začalo přecházet na nový evidenční program CastIS, který je dnes jedinou centrální databází pro zpracování a vedení základní i průběžné evidence mobiliárních fondů.¹³³

Co se týká historického knihovního fondu a elektronické evidence, je situace trochu odlišná. Také u evidence knihoven se od roku 2008 využívá jako hlavní evidenční program zámeckých knihoven program CastIS, ve kterém byl dokonce pro potřeby Národního památkového ústavu speciálně vytvořen modul pro historické knihovny. Ovšem vedle tohoto programu, určeného spíše pro potřeby památkářů, existuje ještě knihovnický program Clavius a v současnosti se postupně přechází na program Tritius. U knihovnických programů je důležité, aby odpovídaly celosvětovým standardům v katalogizaci. Při evidenci historických knihovních fondů je proto potřeba propojit dva přístupy - památkářské a knihovnické. Evidenční program a v něm vytvořený záznam musí být dostatečný z pohledu knihovnického, ale také majetkoprávního a z pohledu ochrany sbírek. Z památkářského hlediska je nejdůležitější a nejcennější tzv. knihovědný popis, který se věnuje typografickému popisu každého svazku. Z tohoto hlediska se zaznamenávají individuální znaky každého díla, neboť právě ty vytvářejí umělecko-historickou hodnotu díla. Uvádí se druh písma, barva tisku, charakter sazby, existence nebo popis signatur. Popisuje se titulní list a ilustrace, materiál, způsob výzdoby, barevnost, nápisy, existence spon a jiných aplikací. Velice důležitý je popis vazby, stav desek a případný rozsah poškození, který je zároveň identifikačním prvkem každého exempláře. Poznávají se i provenienční znaky, mezi které patří vpisky, supralibros či ex-libris. Zajímavou informační hodnotu mají i nejrůznější razítka, pečeti a jiné vlastnické značky.¹³⁴ Program CastIS, který je z památkářského hlediska zcela dostačující, neodpovídá knihovnickým standardům. Záznam z CastISu neobsahuje požadované mezinárodní katalogizační pravidla, jako je ISBD¹³⁵ či AACR2¹³⁶ a výměnný formát UNIMARC a MARC21, které zaručují

---

¹³³ Směrnice generální ředitelky č.XII/2014/NPÚ: Evidence mobiliárních fondů, s. 2.

¹³⁴ Hájek, P. *Metodika tvorby rozšířeného bibliografického popisu starých tisků se zaměřením na tisky 16. století v zámeckých knihovnách České republiky*, s. 46-62.

¹³⁵ ISBD je zkratka pro Mezinárodní standardizovaný katalogizační záznam.

¹³⁶ AACR2 je zkratka pro Anglo-americká katalogizační pravidla.

propojení záznamů v rámci jednoho státu, ale i celého světa. Proto je z knihovnického hlediska CastIS nevhodný.¹³⁷ Na druhou stranu pro památkáře mají řadu nevýhod programy Clavius a Tritius. Jedním z nich je, že nevěnují mnoho pozornosti obrazové dokumentaci, která je z hlediska identifikace knihy velmi důležitá. V současnosti je na zámku Kozel i nadále využíván CastIS jako hlavní evidenční program. Od programu Clavius se postupně ustupuje a veškerá data jsou převáděna do programu Tritius.

3.2.3 CastIS

Současný nejdůležitější evidenční program CastIS vznikl na základě metodiky Národního památkového ústavu s ohledem na provozní požadavky správců majetku jednotlivých objektů. V současnosti se na všech státních objektech používá program CastIS verze 20111. Na zámku Kozel je do programu převedena celá evidence mobiliárního i knihovního fondu. Jsou zpracované všechny předepsané formy a jednotlivé evidence jsou mezi sebou zkontrolovány a vyrovnány. Zároveň je na zámku program doplněný o řadu volitelných modulů, jež jsou reakcí na současné možnosti a nové metody v rámci evidence mobiliárních a knihovních fondů.¹³⁸

Hlavním nástrojem pro evidenci mobiliárních fondů je základní evidence, která se skládá z hlavních údajů, doplňujících údajů, popisu a poznámek, grafických informací, externích souborů nebo obrazové dokumentace. Zaměřím-li se na mobiliární fond, samotná evidenční karta obsahuje základní údaje, do kterých se u mobiliáře uvádí inventární číslo, původ, skupina, předmět, provenience, časové určení, datum poslední inventury či podrobnější popis předmětu.¹³⁹ (viz příl. č. 6) Do dalších údajů se zaznamenávají doplňující údaje o předmětu, jako je technika a materiál, autor, signatura, stav či rozměry. Zároveň je zaznamenána historie všech pohybů předmětu v objektu, mimo objekt nebo historie restaurátorských prací.¹⁴⁰ Tyto položky jsou povinně zaznamenány u všech předmětů na všech památkových objektech. Program navíc nabízí ke každému předmětu přiřadit libovolný externí soubor.¹⁴¹ Na zámku Kozel je ke každému předmětu připojena jeho podrobná historie. Připojeny jsou digitalizáty černých knih, modrých a bílých karet, restaurátorské zprávy, smlouvy o výpůjčkách či jiné

---

¹³⁷ Hájek, P. *Odborné zpracování historických knihovních fondů na objektech ve správě Národního památkového ústavu*, s. 100-101.

¹³⁸ Program CastIS - databázová evidence a správa mobiliárních a knihovních fondů na objektech ve správě Národního památkového ústavu.

¹³⁹ CASTIS, verze 2011, s. 20.

¹⁴⁰ CASTIS, verze 2011, s. 25.

¹⁴¹ CASTIS, verze 2011, s. 32.

protokoly. Každá karta je ještě doplněna fotografiemi. Dle metodiky musí obsahovat alespoň dvě fotografie předmětu. Na zámku Kozel je každý předmět vyfotografován několikrát, z různých úhlů a detailů. Zdokumentována jsou všechna případná poškození mobiliáře. Navíc je program na Kozlu doplněn ještě o další technické prvky, jako je virtuální pohyb předmětu či různé multimediální prvky a zvukové projevy ve formátu MP3. To všechno má zlepšit identifikaci mobiliárních předmětů.¹⁴²

Se základní evidencí programu CastIS je úzce spojená i průběžná evidence, do které se zapisují pohyby předmětů mimo objekt, pohyby předmětů v objektu, výpůjčky, přírůstky a úbytky. Cílem je okamžitě zjistit přesné umístění předmětu v daném čase.¹⁴³ Knihovní modul svou strukturou vychází z evidenčního programu mobiliáře. Zaznamenává se inventární číslo knihy, původní fond, autor, název titulu, díl, vydání, počet svazků, tiskárna, místo a rok vydání nebo nakladatelství. V záznamech o popisu knihy se uvádějí rozměry a stav každého svazku. Uvádí se samozřejmě také současné uložení knihy. Již v počátcích evidence byla každá kniha na zámku Kozel vyfotografována. Dokumentovala se vazba a titulní list knihy. Následně byly fotografie vloženy do evidenční karty v programu CastIS. V současnosti na zámku probíhá podrobná digitalizace zámecké knihovny.¹⁴⁴

Program CastIS je ve své základní evidenci propojený také s inventarizací fondů. Inventura je fyzická, hodnotí se přítomnost a stav předmětu. Údaje z inventury se zaznamenávají do programu CastIS. Záznamy jsou porovnávány s inventarizační knihou, popřípadě lokačním katalogem, černou knihou, knihou výpůjček, zápůjček, restaurátorských prací či zápisy z předešlých inventarizací.¹⁴⁵ Na většině objektů se záznamy zapisují dodatečně. Na zámku Kozel se opět snažíme jít svou vlastní cestou. Před několika lety se totiž přistoupilo k digitální inventarizaci a dnes je snahou ji prosadit i na dalších objektech. Díky bezdrátovému připojení k internetu a za pomoci přenosných počítačů se záznamy o průběhu a stavu inventarizace zapisují již v průběhu inventury. Jednou z mnoha výhod této digitální formy je například časové urychlení průběhu inventury.

---

¹⁴² Program CastIS - databázová evidence a správa mobiliárních a knihovních fondů na objektech ve správě Národního památkového ústavu.

¹⁴³ CASTIS, verze 2011, s. 64.

¹⁴⁴ Program CastIS - databázová evidence a správa mobiliárních a knihovních fondů na objektech ve správě Národního památkového ústavu.

¹⁴⁵ Směrnice generální ředitelky č. V/2016/NPÚ: Směrnice GR k inventarizaci mobiliárních fondů a sbírkových fondů evidovaných v CES, s. 3-4.

3.2.4 Dokumentace a digitalizace

Kvalitní dokumentace je nedílnou součástí evidence a jednoznačně přispívá k zlepšení identifikace mobiliárních či knihovních fondů. Proto už každá modrá karta obsahovala černobílou fotografii předmětu. Tato dokumentace byla v elektronické evidenci podle metodiky z roku 1997 nahrazena barevnou fotografickou dokumentací předmětu. Každý předmět spolu s jeho inventárním číslem byl vyfotografován rovnou v několika záběrech.¹⁴⁶ Na zámku Kozel byly kromě povinných fotografií mobiliárního fondu pořízeny ještě detailnější záběry předmětů. Ty, kromě jiného, u vytipovaných předmětů posloužily k vytvoření tzv. virtuálního pohybu. Digitálním přístrojem bylo spojeno několik detailních obrázků, čímž vzniklo plynulé zobrazení předmětu v šíři 360 stupňů. Předmět si je možné prohlédnout z nejrůznějších záběrů a úhlů. Záběry je dále možné přibližovat, zvětšovat a odhalit tak i ty nejmenší detaily.¹⁴⁷

Kromě fotografické dokumentace se na zámku Kozel přistoupilo také k velice podrobné digitalizaci. Na Kozel byl před šesti lety zakoupen knižní barevný skener typu PS7000C MKII. V rámci Národního památkového ústavu jsou tyto skenery pouze na zámku Kozel a v Českém Krumlově. Skener slouží především k digitalizaci zámecké knihovny. Avšak na zámku Kozel se využil například také při dokumentování fotografií, atlasů, kreseb či nezarámovaných grafických listů, které jsou uloženy v depozitářích. Poté se přistoupilo k samotné digitalizaci zámecké knihovny. První knihy k digitalizaci určilo metodické pracoviště oddělení zámeckých knihoven Národního muzea vedené PhDr. Petrem Maškem. Následně se začalo s digitalizací tisků z 16. století, tedy nejstarších svazků zámecké knihovny. V současnosti se v digitalizaci pokračuje, a to systémem od nejstarších knih. Kompletně digitalizováno je na zámku Kozel 528 knihovních jednotek.¹⁴⁸ Snahou do budoucna je digitalizovat celý knihovní fond.

Zámek Kozel byl prvním objektem, na kterém se s digitalizací začalo, a zároveň je jediným objektem, na kterém se přistoupilo ke kompletní digitalizaci. Zatímco na jiných objektech se tisky z 16. století digitalizovaly podle metodiky, a tedy dokumentovaly se desky a hřbet knihy, titulní list, vpisky, poznámky, razítka, exlibris, frontispis a další

---

¹⁴⁶ Bezděk, L. *Barevná fotodokumentace mobiliárních fondů hradů a zámků*, s. 10-13.

¹⁴⁷ Program CastIS - databázová evidence a správa mobiliárních a knihovních fondů na objektech ve správě Národního památkového ústavu.

¹⁴⁸ Program CastIS - databázová evidence a správa mobiliárních a knihovních fondů na objektech ve správě Národního památkového ústavu. Počet platný k 21.2.2017.

zajímavé ilustrace.¹⁴⁹ Na Kozlu se opět zvolila jiná cesta a knihy se digitalizují kompletně, to znamená stránku po stránce.

Před zahájením digitalizace takto vzácného historického knihovního fondu bylo potřeba stanovit určité zásady a parametry, jak správně digitalizovat. Digitalizace by měla být především systematická a pokud možno prováděná v co nejvyšší a nadčasové kvalitě, aby se ke knize v budoucnu nemuselo vracet. Měla by zachovat maximální přesnost detailu, a to i při největším zvětšení.¹⁵⁰ Proto je nutné pořídit data v maximální kvalitě, rozlišení a barevné věrnosti. Výsledkem jsou poměrně velké formáty a objemy dat. Proto další problém, který bylo nutné řešit, byly možnosti uložení vzniklých skenů. Na zámku Kozel se data uchovávají v několika kopiích na externích úložištích. Tato data jsou zatím určena jen pro archivaci, zároveň jsou přístupná na vyžádání badatele.¹⁵¹ Digitalizované knihy budou postupně připojeny k záznamům v programech CastIS a Tritius. V budoucnu budou doplněny snad i do Národní digitální knihovny.

3.2.5 Prostorová identifikace a elektronický pasport

Na zámku Kozel je zpracovávána tzv. prostorová identifikace předmětu nebo knihy. (viz příl. č. 7) Jedná se o moderní přístup k evidenci, o kterou byla rozšířena základní evidence programu CastIS. Při zpracovávání prostorové identifikace je potřeba podrobné zdokumentování jednotlivých místností, skříní a regálů. Pořizovaly se proto co nejpodrobnější snímky z několika různých pohledů, ve kterých byly označeny všechny předměty či knihy, jež se v daném místě nacházejí. Na zámku byly takto postupně dokumentovány a označeny všechny místnosti prohlídkové trasy a depozitáře. Vznikla tzv. ilustrovaná lokace doplněná statickým a dynamickým obrazovým záběrem a zároveň ještě architektonickým a stavebně historickým popisem objektu a prostor. To se při správě a evidenci majetku využívá například v tzv. topologii objektu neboli lokaci.

Jedná se o specifický a volitelný rejstřík programu CastIS, který je pro každý památkový objekt odlišný. Lokace je rozdělena na objekty, místnosti a úseky, popřípadě skříně a regály. V rámci topologie je možné při identifikaci umístění předmětu poskytnout také zobrazení dané místnosti ve všech záběrech, které zde byly pořízeny.¹⁵²

---

¹⁴⁹ Hájek, P. *Metodika minimálního katalogizačního záznamu*, s. 14-15.

¹⁵⁰ Bezděk, L. *Metodika pro elektronický pasport zpřístupněné památky*, s. 33.

¹⁵¹ Hájek, P. *Metodika tvorby rozšířeného bibliografického popisu starých tisků se zaměřením na tisky 16. století v zámeckých knihovnách České republiky*, s. 71-72.

¹⁵² CASTIS, verze 2011, s. 12.

Navíc je možné přímo z databáze topologie vyhledat a získat podrobné informace o předmětu nebo knize či jejich umístění. Všem předmětům byl na dokumentačních záběrech přiřazen tzv. aktivní bod, který odkazuje na inventární číslo předmětu a následně na jeho evidenční kartu v programu CastIS. Předmět je možné si detailně prohlédnout i za využití virtuálního pohybu.¹⁵³

Prostorová dokumentace se prováděla v rámci tzv. elektronické pasportizace, dalšího z moderních způsobů evidence, které se na zámku Kozel vytvářejí. (viz příl. č. 8) Pasportizace je jakýmsi komplexním zdrojem informací pro identifikaci, evidenci a správu historického majetku. Jedná se o funkční propojení mapové, plánové, obrazové a dokladové dokumentace. Výsledná pasportizace má umožnit získání okamžité a souhrnné informace o památce, včetně katastrální mapy, ortofotomapy, státního seznamu kulturních památek nebo elektronické či digitalizované evidence historického mobiliáře. Použitím principu virtuálního pohybu nebo různých metod skenování lze navíc za pomoci softwarových nástrojů zajistit prostorovou identifikaci ukazující rozmístění mobiliáře v jednotlivých interiérech.¹⁵⁴ Při vytváření pasportizace je zapotřebí digitalizovat všechny plošné materiály týkající se zámku.¹⁵⁵ Proto byly pomocí stolního skeneru digitalizovány náčrty, grafické listy plánové, mapové či geodetické materiály a veškerá dostupná fotodokumentace. Vedle digitalizace je třeba provést i přesné měření určené přímo pro potřeby pasportizace. Využit se může například geodetické měření, při kterém vzniká digitální technická mapa areálu velkého měřítko, nebo architektonické měření či pozemní fotogrametrie. V současnosti je nejprogresivnější metodou zaznamenávání prostorového tvaru předlohy tzv. technologie 3D laserového skenování.¹⁵⁶ Na zámku Kozel byla pomocí technologie 3D laserového skenování pořízena prostorová data zámku i dalších čtyř budov a zámeckého parku. Skenovaly se vnitřní a vnější fasády zámku a existuje i několik kompletních skenů interiérů expozice. Při elektronické pasportizaci byly nasnímány jednotlivé místnosti z co nejvíce pohledů tak, aby bylo možné označit všechny předměty, které jsou v interiérech rozmístěné. Data dále posloužila také pro potřeby prostorové identifikace. Výsledná data elektronické pasportizace vzniklá digitalizací, zaměřováním či 3D laserovým skenováním se následně spojí s příslušnými prostorovými daty. Data mohou

---

¹⁵³ Program CastIS - databázová evidence a správa mobiliárních a knihovnických fondů na objektech ve správě Národního památkového ústavu.

¹⁵⁴ Bezděk, L. *Metodika pro elektronický pasport zpřístupněné památky*, s. 9-10.

¹⁵⁵ Bezděk, L. *Metodika pro elektronický pasport zpřístupněné památky*, s. 12.

¹⁵⁶ Bezděk, L. *Metodika pro elektronický pasport zpřístupněné památky*, s. 47-50.

být uložena v různých formátech. Například pro potřeby památkářů se převádějí do formátu GIS, tzv. geografického informačního systému, který je vhodný pro další analytické či evidenční práce.¹⁵⁷

Výsledná data jsou zdrojem informací o objektu. Jsou určena pro evidenci a identifikaci majetku, avšak je možné je využít i pro badatelskou či publikační činnost nebo při prezentaci. Data objektů mohou být zpracována i v třídimenzionální podobě a mohou sloužit také nejrůznějším odborníkům, například projektantům, pro simulaci případných oprav a rekonstrukcí.¹⁵⁸

3.3 Ochrana a péče

Návštěvníkový provoz na zámku a každodenní správa mobiliárních a knihovních fondů vyvolávají stále aktuálnější potřebu nejen dokonalé evidence, ale také ochrany, a to jak před působením agresivního prostředí, tak často i před návštěvníky samotnými. Je-li snahou uchovat památkový objekt i pro další generace, je nezbytná a velmi důležitá důkladná ochrana a zabezpečení celého areálu zámku a všech sbírek a správná péče o ně.

Spravovaný historický majetek nejvíce ovlivňuje a zároveň ohrožuje samotný technický stav zámku, stav a způsob uložení předmětů v expozicích a depozitářích, návštěvníkový pohyb osob a v neposlední řadě přírodní živly, jako jsou oheň, voda, světlo nebo povětrnostní podmínky.¹⁵⁹ Se všemi těmito potenciálními hrozbami je potřeba se vyrovnat a nalézt vhodné řešení pro co největší ochranu tohoto kulturního dědictví.

3.3.1 Průběžná údržba a preventivní péče

Dodržení zásad preventivní péče a průběžné údržby zajistí pomůže k ochraně objektu a k uchování jednotlivých sbírkových předmětů, jež jsou na zámku uloženy. V exteriéru zámku je především potřeba pravidelná kontrola neporušenosti střešní krytiny, čištění okapů a jímek okapů nebo průběžná kontrola vlhkosti zdiva. Vzhledem k tomu, že v celém areálu zámku se jedná o historické budovy, z nichž většina je zpřístupněna veřejnosti, je důležité, aby alespoň jednou ročně prošly všechny objekty kontrolou statiky. Zároveň by měly být stavby monitorovány, aby se zajistilo včasné

---

¹⁵⁷ Bezděk, L. *Metodika pro elektronický pasport zpřístupněné památky*, s. 53.

¹⁵⁸ Bezděk, L. *Metodika pro elektronický pasport zpřístupněné památky*, s. 9.

¹⁵⁹ Svoboda, M. *Hrady, zámky, quo vadis?*, s. 159.

řešení případných problémů. Výstup monitoringu může dále posloužit jako výchozí bod pro práci nejrůznějších odborníků.¹⁶⁰ V interiéru zámku je v jarním období, před zahájením návštěvnické sezóny, důležité zkontrolovat především stav oken, krovů a podlah, jestli nejsou napadeny například dřevokazným hmyzem.¹⁶¹

Část mobiliárních a knihovních fondů je na zámku Kozel umístěna v expozici, nevystavené předměty jsou uloženy v depozitářích. Jako depozitáře slouží celé patro jižního křídla zámku. Obecně platí, že předměty musí být vystaveny či uloženy způsobem, který vylučuje jejich poškození nebo zničení, a zároveň nesmí ohrozit předměty s nimi uložené. Předměty ohrožuje především světlo, vlhkost, prach a biologické poškození, jehož příčinou jsou hlodavci, ptáci, nejrůznější hmyz, plísňe nebo houby. Předměty proto musí být uchovávány v prostorách, které odpovídají fyzikálním a chemickým podmínkám, jsou čisté, udržované a pravidelně kontrolované.

Musí být zajištěna odpovídající teplota, přiměřená vlhkost, ochrana před prachem, světelným zářením, požárem nebo poškozením vodou a chemickými látkami. Doporučuje se také prostory zajistit mechanickými a elektronickými ochrannými pásy.¹⁶² Depozitáře by měly být navrženy tak, aby zajišťovaly všechny požadavky preventivní konzervace. Depozitáře nesmějí být průchozí a přístup do nich by měl být omezen. Dveře, chodby a přístupové prostory k depozitářům by měly být dostatečně široké a prostorné, situované tak, aby se v nich dalo v případě potřeby s předměty dobře manipulovat. Důležitým požadavkem je, aby depozitáře byly monomateriálové nebo aby obsahovaly příbuzné materiály, respektive materiály vyžadující podobné podmínky. Prostory musí být suché, čisté, bez otřesů, vibrací a se stabilním klimatem. Samozřejmostí by měl být pravidelný a důkladný úklid. Běžná údržba depozitáře zahrnuje především pravidelné vysávání a utírání prachu, neboť právě prach a nečistoty přispívají k rozmožení drobného hmyzu. Dále je potřeba zajistit těsnění dveří a oken, zabezpečit sbírkové předměty proti odcizení a pravidelně kontrolovat plynové, elektrické a vodovodní instalace. Co se týká zařízení depozitáře, mělo by být velmi jednoduché, skládající se ze skříní a jednoduchých polic. Způsob uložení záleží na konkrétním předmětu. Například grafiky, tisky a fotografie mohou být uloženy

---

¹⁶⁰ Svoboda, M. *Hrady, zámky, quo vadis?*, s. 159.

¹⁶¹ Kopecká, I. *Preventivní péče o historické objekty a sbírky v nich uložené*, s. 96-97.

¹⁶² Svoboda, M. *Hrady, zámky, quo vadis?*, s. 164.

v horizontální poloze, obrazy a zasklené grafiky musí být v poloze vertikální. Velmi cenné předměty se ukládají do trezoru a speciálně zajištěných prostor.¹⁶³

Častější údržba a ošetření sbírek je samozřejmě nutná i u předmětů, které jsou vystavené v expozici zámku. Během sezóny se provádí každodenní běžný úklid jako je utírání prachu, vysávání či vytírání. Důležité především je, aby povrchy exponátů byly čisté, bez prachu a hrubších nečistot. Hlavní úklid, při kterém jsou čištěny podlahy, koberce a veškerý mobiliář je prohlédnut, ošetřen a zazimován, probíhá po ukončení návštěvnické sezony. Jak u exponátů vystavených na prohlídkové trase, tak u předmětů uložených v depozitáři je potřeba, aby byly, pokud možno mimo dopad slunečního záření. Jedná se hlavně o intarzovaný a čalouněný nábytek.¹⁶⁴ V depozitáři není světlo dokonce vůbec nutné, spíše naopak. Čím menší je osvětlení, tím pro předměty lépe, neboť pro většinu materiálů je optimální tma.

Co dále zásadně ovlivňuje stav předmětů, je teplota a vlhkost. V expozici i depozitáři je proto nutné udržovat, pokud možno stálou teplotu. V zimě je depozitáře potřeba temperovat, aby se zabránilo promrzání a kondenzování vlhkosti. Ovšem není žádoucí, aby byly vytápěny, neboť vysoká teplota urychluje veškeré chemické procesy a rychlost koroze.¹⁶⁵ Nízká teplota sama o sobě stav předmětů a interiéru neohrožuje. Za jistých podmínek může být dokonce i faktorem, který přispívá ke konzervaci. Kritickým parametrem je ale relativní vlhkost vzduchu, která je spolu s venkovní nízkou teplotou spojená.¹⁶⁶ Přijatelná relativní vlhkost závisí na typu materiálu předmětu. Univerzální orientační hodnota relativní vlhkosti pro většinu nepoškozených materiálů je 50 až 55 %. Během roku na zámku nastávají změny klimatu a je hodně důležité, aby se tyto změny neděly skokově. Pro historický objekt lze tolerovat plynulý pohyb relativní vlhkosti v průběhu roku v rozmezí 40 až 70%. Tento režim samozřejmě není zcela optimální, ale je možné ho tolerovat u většiny předmětů s výjimkou extrémně citlivých materiálů.¹⁶⁷ Narozdíl od bytového prostoru je v památkové historické expozici či depozitáři nutné vytvořit a udržet především celoroční tepelně vlhkostní rovnováhu mezi vzduchem a chráněným předmětem. Je ale potřeba najít i kompromis mezi technikou ovládní vlhkosti temperováním, větráním a regulací vlhkosti vzniklé

---

¹⁶³ Kopecká, I. *Preventivní péče o historické objekty a sbírky v nich uložené*, s. 27-29.

¹⁶⁴ Kopecká, I. *Preventivní péče o historické objekty a sbírky v nich uložené*, s. 97.

¹⁶⁵ Kopecká, I. *Preventivní péče o historické objekty a sbírky v nich uložené*, s. 27-28.

¹⁶⁶ Černý, M. *Mikroklima v historických interiérech*, s. 5-6.

¹⁶⁷ Kopecká, I. *Preventivní péče o historické objekty a sbírky v nich uložené*, s. 27.

pohybem návštěvníků. Cílem je proto především snaha o udržení konstantní vlhkosti, která nebude závislá na teplotě.¹⁶⁸

Při monitorování klimatu se může volit z různých způsobů měření a registrace hodnot relativní teploty a vlhkosti. V současnosti se využívají především elektronické digitální přístroje bez velkých nároků na kalibraci a údržbu. Na zámku Kozel se používají digitální měřicí přístroje, které jsou bezdrátově spojené s centrálním počítačem. Veškeré monitorování klimatu má vést, v rámci možností, k udržení optimálního prostředí a k zamezení poškození budovy a sbírek tam uložených. Platí zásada, že přednostně by měly být monitorovány prostory, které jsou nejméně klimaticky stabilní a prostory, ve kterých je uložen mobiliář nejnáročnější na kvalitu klimatu. Klima je měřeno, registrováno a následně vyhodnoceno. V případě, že je vyhodnoceno jako nevhodné, musí dojít k okamžitému řešení situace, a to změnou režimu prostor nebo instalací přístrojů zabraňující vlhkosti, tzv. odvlhčovačům. Důležitým faktorem, který ovlivňuje stav vlhkosti, ale i stav celé budovy zámku, jsou také návštěvníci. Je proto nutné stanovit limit osob na prohlídku a maximální možnou četnost prohlídek. Na Kozlu je vzhledem k velikosti místností stanoveno maximálně 25 osob. Tak se zamezuje přetížení budovy a nebezpečí velkých lokálních výkyvů klimatu.¹⁶⁹

V souvislosti s návštěvníckým provozem je potřeba řešit také otázku bezpečnosti zámku a sbírek i samotných návštěvníků. Zpřístupnění zámku veřejnosti samozřejmě pro něj znamená větší riziko odcizení nebo poškození předmětů. Pro ochranu exponátů vystavených na prohlídkové trase platí, že by měly být umístěné nejlépe mimo dosah návštěvníků. Základem bezpečnosti a ochrany proti krádeži, vandalům nebo proti vniknutí cizích osob je kvalitní zabezpečovací a kamerový systém. Na zámku Kozel se využívá informační integrátor nazvaný Dominet, který nabízí s velkým stupněm zabezpečení síťového přístupu komplexní monitoring. Jeho součástí je kromě kamerových systémů i elektronické protipožární zabezpečení, řízení klimatu nebo bezpečnostní a evidenční značení předmětů.¹⁷⁰ Určité riziko poškození sbírek znamenají také některé speciální prohlídky, jako jsou například noční prohlídky, neboť většinou probíhají při nedostatečném osvětlení. Na Kozlu tyto prohlídky probíhají jen zcela výjimečně. Nedoporučují se ani zimní prohlídky vyžadující temperování, které

---

¹⁶⁸ Černý, M. *Mikroklima v historických interiérech*, s. 55.

¹⁶⁹ Kopecká, I. *Preventivní péče o historické objekty a sbírky v nich uložené*, s. 100.

¹⁷⁰ Svoboda, M. *Hrady, zámky, quo vadis?*, s. 159.

způsobuje nežádoucí vlhkost a teplotní skoky, které nejsou pro objekt a vystavený mobiliář vhodné.

Dalším významným faktorem, který zámek ohrožuje, jsou přírodní živly. Podle nařízení musí mít každý památkový objekt vypracovaný plán nutných zásahů pro případ poškození živelnými či jinými pohromami. Hrozí především riziko přívalových dešťů, požáru nebo prudkého větru.¹⁷¹ Chránit objekt před větrem či deští lze do jisté míry pravidelnou údržbou a kontrolou. Požární ochrana neznamena chránit jen zámek a sbírky, ale znamená především ochranu zdraví a života návštěvníků a zaměstnanců zámku.¹⁷² Proto je důležitá instalace požárně bezpečnostního zařízení. Jedná se o technologické systémy a zařízení, která jsou určena k včasnému zjištění a ohlášení požáru nebo výbuchu, zmírnění jejich dopadu nebo automatickému uhašení požáru. Mezi vyhrazená bezpečnostní zařízení patří elektronické požární systémy, zařízení pro detekci hořlavých plynů a par, hasicí zařízení, zařízení pro odvod tepla a kouře, požární klapky nebo požární a evakuační výtahy.¹⁷³ V České republice je právními předpisy stanovena povinnost instalovat elektronický požární systém, pokud se v památkově chráněné budově nachází předměty z mobiliárních fondů a sbírek. Zámek tedy musí být vybavený elektronickou požární signalizací nebo hlásičem požáru použitým v elektronické zabezpečovací signalizaci.¹⁷⁴ Jedná se o technologické zařízení, které řeší ochranu památkově chráněných i ostatních objektů a v souvislosti s tím i předmětů z mobiliárních a knihovních fondů před ničivými účinky požáru. Základem je včasná identifikace a popřípadě i úspěšná lokalizace požáru. Elektronická požární signalizace se skládá z požárních hlásičů, ústředny a z koncového zařízení. Hlásiče požáru pracují na různých principech. Reagují například na vznik kouře, překročení definované mezní teploty nebo na spektrum vyzařovaného plamene. Hlásiče mohou být detekční, bodové, multisenzorové či nasávací. Na zámku Kozel se využívají bodové hlásiče kouře, které v současnosti patří k nejvyužívanějším. Výhodou těchto hlásičů je jejich spolehlivost a cenová dostupnost. Vzhledem k neustálému vývoji se začínají prosazovat i nejrůznější systémy videodetekce a termovizní kamery. Ústředna zajišťuje komunikaci s jednotlivými hlásiči požáru a aktivaci výstupních obvodů pro ovládaná koncová

---

¹⁷¹ Kopecká, I. *Preventivní péče o historické objekty a sbírky v nich uložené*, s. 100-101.

¹⁷² Jirásek, P. *Požární ochrana památkových objektů*, s. 5.

¹⁷³ Jirásek, P. *Požární ochrana památkových objektů*, s. 11-12.

¹⁷⁴ Jirásek, P. *Požární ochrana památkových objektů*, s. 84.

zařízení. Koncová zařízení následně informují o vzniku požáru uživatele nebo Hasičský záchranný sbor, případně oba zároveň.¹⁷⁵

3.3.2 Ochranné technické prvky

Mobiliární a knihovní fondy musí být chráněny před škodlivými vlivy jakéhokoliv charakteru. Nutné je monitorovat zabezpečení exponátů a klimatických poměrů, ve kterém jsou uloženy. Základem je především kvalitní evidence v programu CastIS a s ní spojená jednoznačná identifikace a následná permanentní předmětová ochrana. Zabezpečení movitého kulturního bohatství je dlouhodobý proces realizovaný programem Ministerstva kultury s názvem Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví (ISO). Program zahrnuje komplexní finanční a organizační podporu systému jako celku i jeho jednotlivých výstupů.¹⁷⁶

Na zámku Kozel se ke správě a ochraně mobiliárních a knihovních fondů začínají využívat i nejrůznější možnosti, jež nabízejí moderní technologie. V současné době se jedná například o ochranné technické prvky, jako jsou mikrotečky a programovatelné RFID tagy neboli mikročipy. (viz příl. č. 9) Pomocí nich se vytváří nástroj pro jednoznačnou identifikaci při správě tohoto historického majetku. Zároveň mohou posloužit jako nástroj v oblasti boje proti majetkové kriminalitě. Dá se říci, že nasazení těchto technologií v oblasti památkové péče představuje zcela novou generaci v řešení této problematiky.

Mikrotečky se aplikují do knih, které se digitalizují. Vzhledem k tomu, že se na Kozlu přistoupilo ke kompletní digitalizaci knihovního fondu, předpokládá se, že nebude potřeba se ke knihám v budoucnu vracet. Proto se v průběhu digitalizace řeší i otázka ochrany a lepší identifikace a evidence právě za pomoci aplikace mikroteček. Mikrotečky jsou miniaturní částice, na kterých je speciální technologií zapsaný identifikační kód. Tento kód je unikátní, přidělený výhradně zámku. Mikrotečky se vyrábějí ve dvou variantách. První variantou je mikrotečka o rozměrech přibližně 0,1 mm, zhotovená z polyesterového filmu. Druhý typ, který se využívá na zámku Kozel, je mikrotečka ve tvaru osmiúhelníku a o velikosti 0,3 - 1 mm, vyrobená z kovového plátku. Identifikační kód je vytvořený propálením a lícová strana mikrotečky je opatřena holografickými identifikačními prvky, které zaručují její nezfalšovatelnost. Mikrotečky se mohou aplikovat natřením za pomoci pevného

¹⁷⁵ Jirásek, P. *Požární ochrana památkových objektů*, s. 5.

¹⁷⁶ Svoboda, M. *Hrady, zámky, quo vadis?*, s. 164.

a přílnavého laku nebo nástřikem. Na zámku Kozel byla zvolena aplikace pečlivého nanášení pomocí štětečku a nosného laku, která nejlépe vyhovuje specifickému charakteru historických knihovních svazků. Takto se mikrotečky umísťují na několik náhodně vybraných stránek v každé knize.

Dalšími technickými prvky jsou tzv. RFID tagy neboli mikročipy. Opět se jedná o miniaturní elektronické prvky spojené plošnou anténkou, která slouží pro přenos informace ukryté v čipu. Mají podobu tenké polyesterové folie a jsou většinou samolepicí, což zaručuje jejich snadnou aplikaci na předměty. Ve vnitřní paměti čipu jsou zapsané unikátní identifikační údaje, které mohou být přečteny speciálním technickým přístrojem. Vlastní čip je pasivní a aktivuje se jen v dosahu tzv. elektronické čtečky s dosahem až několik metrů.

Nezbytným předpokladem pro funkci ochrany, identifikace a evidence je existence systému, který obsahuje databázi chráněných předmětů. V této specializované databázi musí být zapsán identifikační kód i zdokumentovaná aplikace mikroteček na daný předmět či knihu, včetně informací o jejich umístění. Databází chráněných předmětů na zámku Kozel je zmiňovaný evidenční program CastIS.¹⁷⁷

---

¹⁷⁷ Bobek, K. *Využití technických a elektronických prvků k identifikaci movitého kulturního majetku*, s. 102 -103.

ZÁVĚR

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo přiblížit zámek Kozel. V práci jsem měla za úkol nejprve popsat historii zámku a dále se věnovat jeho dnešnímu využití. Práci jsem rozdělila do tří hlavních kapitol zaměřujících se na historii, situaci po roce 1945 a současnost na zámku Kozel.

Zámek Kozel, jak jsem popsala v první kapitole, je reprezentantem panského sídla z konce 18. století. Jedná se o klasicistní lovecký zámek a dodnes ojedinělou ukázkou venkovského sídla šlechty. Jako sezónní zámek ho vnímaly také šlechtické rody Černínů a Valdštejnů, které zde pobývaly převážně v letních měsících a v době lovů a honů. Výjimkou bylo období druhé světové války, během které Valdštejnové na zámku pobývali i v zimě. Změna majitele nastala po roce 1945, kdy byl zámek Kozel Valdštejnům konfiskován a připadl státu. Jak bylo v kapitole poznamenáno, zámek Kozel za vlastnictví rodu Černínů a Valdštejnů prošel řadou potřebných oprav a úprav, které však byly spíše udržovacího charakteru. I proto je zámek dodnes zachován v téměř totožné podobě jako na konci 18. století.

Ve druhé kapitole jsem zmínila nejen historii státní památkové péče, ale především situaci, která na zámku Kozel nastala po roce 1945. Zámek v té době sehrál velice důležitou roli, neboť byl vybrán mezi první objekty, na kterých byla vytvořena interiérová instalace a které byly zpřístupněny veřejnosti. Důležitá byla také role zámku jako tzv. sběrný, díky níž sem bylo převezeno mnoho předmětů z dalších památkových objektů.

I v současnosti je význam zámku Kozel poměrně velký, neboť zde probíhaly a stále probíhají mnohé vzorové činnosti, týkající se správy a péče o mobiliární a knihovní fond. Kozel byl iniciátorem řady novinek, jež byly postupně přijímány i na ostatních památkových objektech. Tomu jsem se věnovala v poslední kapitole. Na zámku se za pomoci moderních technologií využívají nové možnosti v oblasti správy majetku. Poukázala jsem na tyto moderní přístupy a popisovala jsem program CastIS a jeho možnosti pro zlepšení evidence. Dále jsem se věnovala digitalizaci knihovního fondu, aplikaci ochranných technických prvků, zajímavým přístupům k ochraně a identifikaci předmětů nebo službám, které zámek v rámci prezentace nabízí návštěvníkům.

Myslím si, že získané informace o historii zámku i představení současných možností při správě majetku mohou být zajímavým přínosem pro další zkoumání. Na zámku Kozel se podle mého názoru provádí řada činností důležitých pro splnění jednoho z cílů všech správců a vlastníků památkových objektů. Tím je uchování památky a sbírek v ní uložených i pro další generace, neboť hrady a zámky jsou cenným dokladem naší historie, jsou dědictvím naší minulosti.

Zpracovávané téma je poměrně široké a rozhodně ještě není zcela vyčerpáno. Navíc vzhledem k rychlosti vývoje moderní techniky a technologií, které se na zámku k evidenci, prezentaci a ochraně využívají, se domnívám, že bude nejspíš ještě nutné se k práci v budoucnu vrátit. Snad každá kapitola totiž může být dále zkoumána a doplňována o nejaktuálnější informace. Zámek Kozel nikdy nebyl takto souhrnně popsán, a proto jsem považovala za zajímavé na dané téma upozornit. Ve své diplomové práci jsem se snažila vytvořit ucelený odborný materiál, který může být badateli dále zkoumán a rozvíjen.

POUŽITÉ ZDROJE

Archivní zdroje:

Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 73. Kronika obce Štáhlavy. 1. díl. Obecní úřad Štáhlavy, Místní národní výbor Štáhlavy, 1922-1955.

Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 74. Kronika obce Štáhlavy. 2. díl. Místní národní výbor Štáhlavy, 1956-1976.

Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 75. Kronika obce Štáhlavy. 3. díl. Místní národní výbor Štáhlavy, 1977-1984.

Státní okresní archiv Plzeň-jih. Fond MNV Štáhlavy. Inv.č. 76. Kronika obce Štáhlavy. 4. díl. Místní národní výbor Štáhlavy (1985-1990), Obecní úřad Štáhlavy (1990-2001), 1985-2001.

Zámecká knihovna Kozel, Štáhlavy - lokální katalog knihovního fondu na zámku Kozel (tzv. černá kniha). 1. díl. [1952]. 628 s.

Zámek Kozel, Štáhlavy - lokální katalog pro evidenci mobiliárního fondu (tzv. černá kniha). 1. díl. [1950]. 182 s.

Zámek Kozel, Štáhlavy - evidenční lístková kartotéka mobiliárního fondu na zámku Kozel (tzv. modré karty). [1952].

Zámek Kozel, Štáhlavy - evidenční lístková kartotéka mobiliárního fondu na zámku Kozel (tzv. bílé karty). [1974].

Internetové stránky:

Národní památkový ústav [online]. Praha, 2016 [cit. 2017-02-03]. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs>

Zámek Kozel [online]. Praha, 2016 [cit. 2017-02-27]. Dostupné z: <https://www.zamek-kozel.eu/cs>

Počítačové programy:

Program CastIS - databázová evidence a správa mobiliárních a knihovních fondů na objektech ve správě Národního památkového ústavu.

Ostatní zdroje:

BATĚK, Jaroslav. *Z dějin Štáhlav*. Blovice: Okresní muzeum, 1967.

BEZDĚK, Ladislav et al. *Barevná fotodokumentace mobiliárních fondů hradů a zámků: metodika standardního postupu při zhotovování barevné fotodokumentace jako součásti Základní evidence mobiliárních fondů hradů a zámků*. Praha: Státní ústav památkové péče, 2000. 32 s. Zprávy památkové péče, příl., roč. 60. Odborné a metodické publikace; sv. 20. ISBN 80-86234-09-6.

BEZDĚK, Ladislav et al. *Metodika pro elektronický pasport zpřístupněné památky*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. 83 s. Odborné a metodické publikace; 41. ISBN 978-80-87104-87-3.

BLAŽÍČEK, Oldřich. *Minulost a současné otázky prezentace zámeckých interiérů*. Ústí nad Labem: Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, 1983. 24 s., [8] s. obr. příl. Metodické listy / Kraj. středisko st. památkové péče a ochrany přírody, Ústí nad Labem; 2. Památky severních Čech.

BOBEK, Karel et al. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. 191 s. Odborné a metodické publikace; 40. ISBN 978-80-87104-86-6.

BOBEK Karel. Poznámky z restitučního procesu na státním zámku Kozel. In: *Bulletin Státního ústavu památkové péče*. Praha: SÚPP, 1992, s. 161.

BOBEK, Karel. Využití technických a elektronických prvků k identifikaci movitého kulturního majetku při jeho správě a zabezpečení. *Zprávy památkové péče*. 2010, roč. 70, č. 2, s. 101-103. ISSN 1210-5538.

CASTIS, verze 2011: Základní a průběžná evidence. Uživatelská příručka programu. Praha: Undesk, 2011. s. 77.

ČERNÝ, Miroslav a NĚMEČEK, Miloslav. *Mikroklima v historických interiérech*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011. 68 s. Odborné a metodické publikace; sv. 39. ISBN 978-80-87104-82-8.

DOSTÁL, Petr a kol. *Marketingové řízení památkových objektů*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2014. 195 s. ISBN 978-80-87865-14-9.

DRHOVSKÝ, Karel. *Kozel*. Vyd. 1. Plzeň: Fraus, ©2003. [16] s. Památky: unikátní encyklopedie na pokračování. ISBN 80-7238-224-1.

FIALA, Zdeněk, ed. a BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. [Díl] 4, Západní Čechy*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1985. 521 s., [32] s. barev. obr. příl., [4] s. barev. obr. příl.

HÁJEK, Pavel. Metodika minimálního katalogizačního záznamu – zpracování historických knižních fondů ve správě Národního památkového ústavu pro účely zákona o účetnictví a základní principy pořizování fotodokumentace knižních sbírek: Digitalizace lokálních katalogů zámeckých knihoven pomocí systému Clavius. *Zprávy památkové péče*. 2009, roč. 69, č. 2, s. 1-16. ISSN 1210-5538.

HÁJEK, Pavel, HÁJKOVÁ Zuzana a MAŠEK Petr. *Metodika tvorby rozšířeného bibliografického popisu starých tisků se zaměřením na tisky 16. století v zámeckých knihovnách České republiky*. 92 s. Pracovní materiál. Nedatováno.

HÁJEK, Pavel. Odborné zpracování historických knihovních fondů na objektech ve správě Národního památkového ústavu. *Zprávy památkové péče*. 2010, roč. 70, č. 2, s. 99-101. ISSN 1210-5538.

JIRÁSEK, Pavel et al. *Požární ochrana památkových objektů*. 1. vydání. Praha: Národní památkový ústav, 2015. 175 stran. Odborné a metodické publikace; svazek 52. ISBN 978-80-7480-021-4.

KNOFLÍČEK, Zdeněk. *Zámek Kozel*. Libice nad Cidlinou: Vega-L, 1999. [24] s. ISBN 80-85627-95-7.

KOPECKÁ, Ivana a kol. *Preventivní péče o historické objekty a sbírky v nich uložené*. Praha: Laurus press servis, 2002. 106 s. Odborné a metodické publikace; sv. 25. ISBN 80-86234-28-2.

- KOVÁŘÍK, Fedor. *Štáhlavy a Štáhlaváci: hrst vzpomínek na zašlé doby a trochu výhledů do současná*. Rokycany: Žďár, 1932. 84 s.
- MAŠEK, Petr. Menší zámecké knihovny západních Čech. In: *Miscellanea oddělní rukopisu a starých tisku*. Praha, 1990, s. 203-230.
- MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*. Praha: Mladá fronta, 1999. 330 s. ISBN 80-204-0760-X.
- MIXOVÁ, Věra a Sedlák Vladimír. Státní zámek Kozel. In: *Kozel. Státní zámek a okolí*. Praha, 1959, s. 1-7.
- MŽYKOVÁ Marie. Ke koncepci a vývoji zpřístupněných hradů a zámků 1945-1990. In: *Bulletin Státního ústavu památkové péče*. Praha: Státní ústav památkové péče, 1991, s. 122-124.
- NOVOSADOVÁ, O. *Státní zámek Kozel u Štáhlav: Dějiny objektu*. Praha: Státní ústav pro rekonstrukce památkových měst a objektů, 1977.
- Směrnice generální ředitelky č.XII/2014/NPÚ: Evidence mobiliárních fondů*. Praha: Národní památkový ústav, 2014.
- Směrnice generální ředitelky č.V/2016/NPÚ: Směrnice GŘ k inventarizaci mobiliárních fondů a sbírkových fondů evidovaných v CES*. Praha: Národní památkový ústav, 2016.
- SVOBODA, Milan. *Hrady, zámky, quo vadis?: Správa a rozvoj zpřístupněných památkových objektů jako specifický multidisciplinární soubor činností*. Praha: Národní památkový ústav, 2009. ISBN 978-80-87104-51-4.
- ŠAROCH, Josef Vojtěch. *Štáhlavské památky* [online]. [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: <http://historie.guffoo.cz/index.php?nid=11434&lid=cs&oid=2823435>
- TREGL, Vladimír a WEISS, Petr. *Zapomenuté zámky: katalog k výstavě na státním zámku Zákupy*. [Sychrov]: Národní památkový ústav, územní památková správa na Sychrově, 2014. 80 s. ISBN 978-80-905871-1-3.
- UHLÍKOVÁ, Kristina. *Národní kulturní komise 1947-1951*. 1. vyd. Praha: Artefactum, 2004. 254 s., [12] s. obr. příl. Fontes historiae artium; 11. ISBN 80-903230-8-1.

RESUMÉ

In my thesis I focus on the topic *Kozel Chateau – past and presence*. I describe the chateau as a former manor- house as well as a national culture monument which is open to the public and it is also a place where some very interesting works regarding a monument trusteeship and protection are carried out.

My thesis is divided into three main parts. These chapters describe the chateau history, situation after 1945 and present.

Firstly I describe the chateau history. I mention two aristocratic families – Černín and Valdštejn. These families are connected with this chateau closely. Secondly I focus on the situation after 1945., when the Kozel Chateau was confiscated and became the part of the state property. Based on the government decision to open the Kozel Chateau to the public I describe construction works and creation of interior installation.

The core of my thesis is the present situation. There are many interesting trusteeship technologies and up-the-date attitudes at the Kozel Chateau, which I call attention to. I am occupied with the presentation possibilities, protection and care of the chateau and its collections. I concern with new ways and possibilities of an evidence and documentation of mobiliar and library collection.

In conclusion of my thesis I summarize learnings and evaluate importance of the Kozel Chateau for the past and present as well.

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA Č. 1 - Zámek Kozel v současnosti

Zdroj: Archiv zámku Kozel

PŘÍLOHA Č. 2 - Zámek Kozel v minulosti

Zdroj: Archiv zámku Kozel

2.1 - Zakladatel zámku hrabě Jan Vojtěch Černín

2.2 - Historické pohledy na zámek z roku 1808 a 1972

PŘÍLOHA Č. 3 - Interiéry zámku

Zdroj: Archiv zámku Kozel

3.1 - Současná interiérová instalace - hostinský pokoj s neúplnou přepážkou, společenský salon a divadlo

3.2 - Vstupní hala reprezentačního křídla zámku v roce 1959 a v současnosti

PŘÍLOHA Č. 4 - Ukázka evidenčního záznamu v tzv. černé knize

Zdroj: Zámek Kozel, Štáhlavy - lokální katalog pro evidenci mobiliárního fondu (tzv. černá kniha). 1. díl. [1950]. 182 s.

PŘÍLOHA Č. 5 - Ukázka evidenčního záznamu tzv. modrých a bílých karet

5.1 - Modrá karta předmětu (inv. č. KZ2959)

Zdroj: Zámek Kozel, Štáhlavy - evidenční lístková kartotéka mobiliárního fondu na zámku Kozel (tzv. modré karty). [1952].

5.2 - Bílá karta předmětu (inv. č. KZ2959)

Zdroj: Zámek Kozel, Štáhlavy - evidenční lístková kartotéka mobiliárního fondu na zámku Kozel (tzv. bílé karty). [1974].

PŘÍLOHA Č. 6 - Ukázka evidenčního záznamu předmětu (inv. č. KZ2959) v programu CastIS

Zdroj: Program CastIS - databázová evidence a správa mobiliárních a knihovnických fondů na objektech ve správě Národního památkového ústavu.

PŘÍLOHA Č. 7 – CastIS prostorová identifikace (lokace)

Zdroj: Program CastIS - databázová evidence a správa mobiliárních a knihovných fondů na objektech ve správě Národního památkového ústavu.

PŘÍLOHA Č. 8 - Elektronický pasport a prostorová lokalizace

Zdroj: Archiv zámku Kozel

8.1 - Elektronický pasport areálu zámku Kozel – zobrazení 3D modelu v počítači

8.2 - Prostorová lokalizace mobiliárních předmětů, ukázka rozmístění aktivních bodů

PŘÍLOHA Č. 9 - Ochranné technické prvky

Zdroj: Archiv zámku Kozel

9.1 - Mikrotečka

9.2 - RFID tagy (mikročipy) a jejich mobilní čtečka

9.3 - Mikrotečky aplikované v knize (inv. č. KZk00119_007)

PŘÍLOHA Č. 1 - Zámek Kozel v současnosti

PŘÍLOHA Č. 2 - Zámek Kozel v minulosti

2.1 - Zakladatel zámku hrabě Jan Vojtěch Černín

2.2 - Historické pohledy na zámek z roku 1808 a 1972

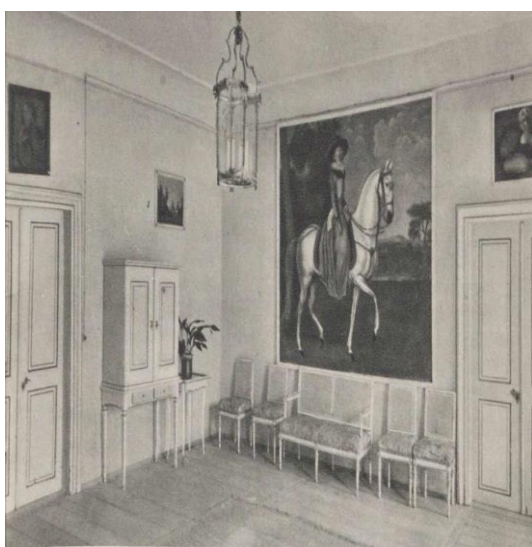

PŘÍLOHA Č. 3 - Interiéry zámku

3.1 - Současná interiérová instalace - hostinský pokoj s neúplnou přepážkou, společenský salon a divadlo

3.2 - Vstupní hala reprezentačního křídla zámku v roce 1959 a v současnosti

PŘÍLOHA Č. 4 - Ukázka evidenčního záznamu v tzv. černé knize

Svoz ze zámku Chudenice

Z inventáře zámku: Kozel List čís.: 11.

Inv. číslo		Popis předmětu	Stav řeni	Cena	Poznámka o pohybu
nové	staré				
269bč/61/		*koněvka porcelán.bílý s malov.vedutou se zlaceným ouškem, zn:Míšeň, v 14	I	100	✓ KZ 3084
270	341	*dosa porcelán.,oválná,bílá s malovanými vedutami, držátko v podobě růže, 10x13	0	500	✓ KZ 3129
271bč/62/		*podšálek s ohrádkou prolamovanou a šálek, porcelán bílý s pestrými květy, zn:Hehend, Ø 14, v 7	0	300	✓ KZ 3088a
272bč/63/		*šálek porcelánový ve tvaru růže, růžový se zeleným ornamentem, Ø 14	0	100	✓ KZ 2949
273bč/64/		*talířek porcelán., zn:Míšeň, Ø 13	0	30	✓ KZ 2435
274bč/65/		*dosa na 3 nožkách, porcelán. se zlatými medallony s vedutami, víčko ve tvaru plodu, zn:Berlín, v 18	0	200	✓ KZ 3049
275bč/66/		*dosa obdélná, porcelán., zlacená se zlatými a hnědými výjevy s ptáky a figurami, 12x8	0	200	✓ KZ 3083
276	468	*dosa porcelán., s mosazným uzávěrem s reliefní výzdobou mytologickým výjevem, 7x5	0	500	✓ KZ 4068
277bč/67/		*Souprava čajová:porcelánová se zlacenými okraji s růžovou linkou s perlovými festony, kosočtverečními medallony s lidskými tvářemi, ouška zakončená ženskými hlavami, zn:Sevres, podnos 50x38,4 koněvky, cukřenka, 2 šálky s podšálky	I	5000	✓ ~~KZ 3083-42~~ KZ 2882-2889a
278bč/68/		*Souprava:porcelán bílý se zlatými soustřednými kruhy, nožky v podobě sfinx, na podnose plastický věnec květů s nápisem:Goldene Hochzeit 1831, zn:Stará Vídeň, podnos 41x33, 2 koněvky, cukřenka, 2 podšálky a šálek	0	4000	✓ KZ 3055-60
279bč/69/		*miska porcelán.bílá se zlacenými a hnědými figurál.motivy, Ø 15	II	100	✓ ~~KZ 3081~~ KZ 3062
280	400	*deska z mléčného skla s malbou Amora, 19x12	0	100	✓ KZ 3094
281	184	*mísa čtyřhranná, kameninová smodřým dekorem, věnec květů s veduta, 29x29	I	500	✓ KZ 3130
282bč70/		*miska ve tvaru listu, italská fayence s plastickými hrozny a nahou mužskou figurou, 16x16	0	500	✓ KZ 2994
283	1240	*vása italská fayence s pestrým květinovým dekorem a s erbem a páskou s nápisem, v 22	0	1000	✓ KZ 2958
284	1241	*džbán, italská fayence s rostlinným dekorem a znakem s 2 orly	0	1000	✓ KZ 2959
285	1239	*táto	0	1000	✓ KZ 2960
286bč/71/		*vása dvouuchá, italská fayence s palmetovými listy a mytologickými výjevy, v 14	I	1000	✓ KZ 2961
287bč/72/		*vása dvouuchá, italská fayence pomalovaná groteskami s čerty, v 25	I	1000	✓ KZ 2962

506-3 52

PŘÍLOHA Č. 5 - Ukázka evidenčního záznamu tzv. modrých a bílých karet

5.1 - Modrá karta předmětu (inv. č. KZ2959)

Keramik a KZ 2959, ~~KZ 2960~~

Objekt: K O Z E L	Předmět: Džbáněk ~~Dva~~ d ž b á n ě k y	Č. inv.: 284,285/1241 ~~123456789~~
Uložení: <i>16 mod. karety</i>	Původ (svoz): Chudonice 284 / 1241	Č. neg.: 49127,49126

Určil: **S.P.** Literatura:

Datum:

Str 43 9 200 71

Popis džbáněk

~~Dva~~ **krátké a baňaté džbánky**, spočívající na kruhovém podstavci a silně zúžené nožce, jejichž okraj je rozšířen a má výrazně modelovanou hubičku; vzadu ozdobně členěné ucho. Zdobeno v charakteristické zdobené škále oranžové, žluté, modré a fialové barvy; pásy a stylisovaný úponkový a rostlinný ornament; vpředu dvouhlavá fialová orlice.

Práce, napodobující italskou majoliku 16.století, patří k upomínkovým předmětům, prodávaným běžně v Itálii.

Pozn.: Značku by bylo lze čísti též jako : CC - tedy Pesaro - 18.st.

Materiál a technika - Fajans

Záznam o restaurování a konservaci: **INVENTURA 2009**

Materiál a technika: Fajans s barevným dekorem

Rozměry: v. 17,6 cm **Zařazení časové:** 19.století (??) **místní:** Itálie

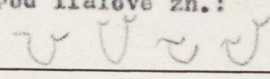

Signatura a datum: vespod fialové zn.: *U U U* **INVENTURA 2005**

Stav zachování: Nepatrně prasklé a odřené. **INVENTURA 1994**

INVENTURA 81 1990 **INVENTURA 2001.**

5.2 - Bílá karta předmětu (inv. č. KZ2959)

395

1. Název objektu Státní zámek KOZEL	8. Soubor Protějšek KZ 2960	14. Inv. čís. nové KZ 2959
2. Obec Štáhlavy	9. Materiál fajáns	15. Inv. čís. staré 284 / 1241
3. Místo – osada	10. Technika malba, polévané	16. Původ Chudenice
4. Okres Plzeň - jih	11. Rozměry výš. 17,6 cm	
5. Kraj: ZÁPADOČESKÝ KRAJ	12. Autor, signatura, značka vespod fialové zn.: 	
6. Druh (skupina) keramika	13. Časové zařazení a provenience 19.století/?/ Italie	17. Kategorie II.
7. Předmět Džbánek		18. Zpracoval SP
		19. Datum 1970
20. Literatura		I 9
21. Poznámky (stav zachování) Nepatrně prasklé a odřené Pozn.značku by bylo možno čísti též jako: tedy Pesaro 18.stol		

Stráž 2 Plzeň 216

PŘÍLOHA Č. 6 - Ukázka evidenčního záznamu předmětu (inv. č. KZ2959) v programu CastIS

CastIS 2006.03

Základní evidence Průběžná evidence Dispozice objektu Zámecké knihovny Nástroje

CastIS 2008 - základní evidence

Editace A/N (F9) Nová karta Kopie karty Hledat kartu Vymazat kartu Změnit ICN Video Schránka Výstupy ... SEUD ...

Všechny karty KZ02959 - Džbánek Katalog ... Náhledy

1. Základní údaje o předmětu 2. Další údaje 3. Pohyby, rest. 4. Výběry 5. Připojené dokumenty 6. Populární popis

Inv. č. nově: KZ02959 Inv. č. staré: 294/1241 ze dne

Rejstříkové č.:

Původ: Chudonice způsob nabytí:

Komentář:

Skupina: Nádoby a nádobí Podskupina: stolovací

Předmět: Džbánek

dle skup.

Komplet:

Soubor: KZs0131 KZ02959 až KZ02960

Sbíjka:

kontinent oblast stát Město, místo: ? pokud nejasná:

Provenience: Evropa jižní Itálie

etapa/rok století/letopočet oddělovač: etapa/rok století/letopočet ? pokud nejasné interval:

Čas. určení: 19. století 1801 1900

*Popis: Krátký a baňatý džbánek, spočívající na kruhovém podstavci a silně zúžené nožce. Okraj džbáнку je silně rozšířen a má výrazně modelovanou hubičku a vzadu ozdobně členěné ucho. Malováno v charakteristické škále oranžové, žluté, modré a fialové barvy - pásky a stylizované, úponkovité a rostlinné ornamenty - vpředu dvouhlavá, fialová orlice. Práce napodobující italskou majoliku 16. stol. Patří k upomínkovým předmětům, prodávaným běžně v Itálii. Vespod fialové několik písmen U.

*Poznámka:

Popis a Poznámka jsou odstavcová pole. ENTER posouvá kurzor na další řádek. Dvojklikem tato pole otevřete ve vlastním okně.

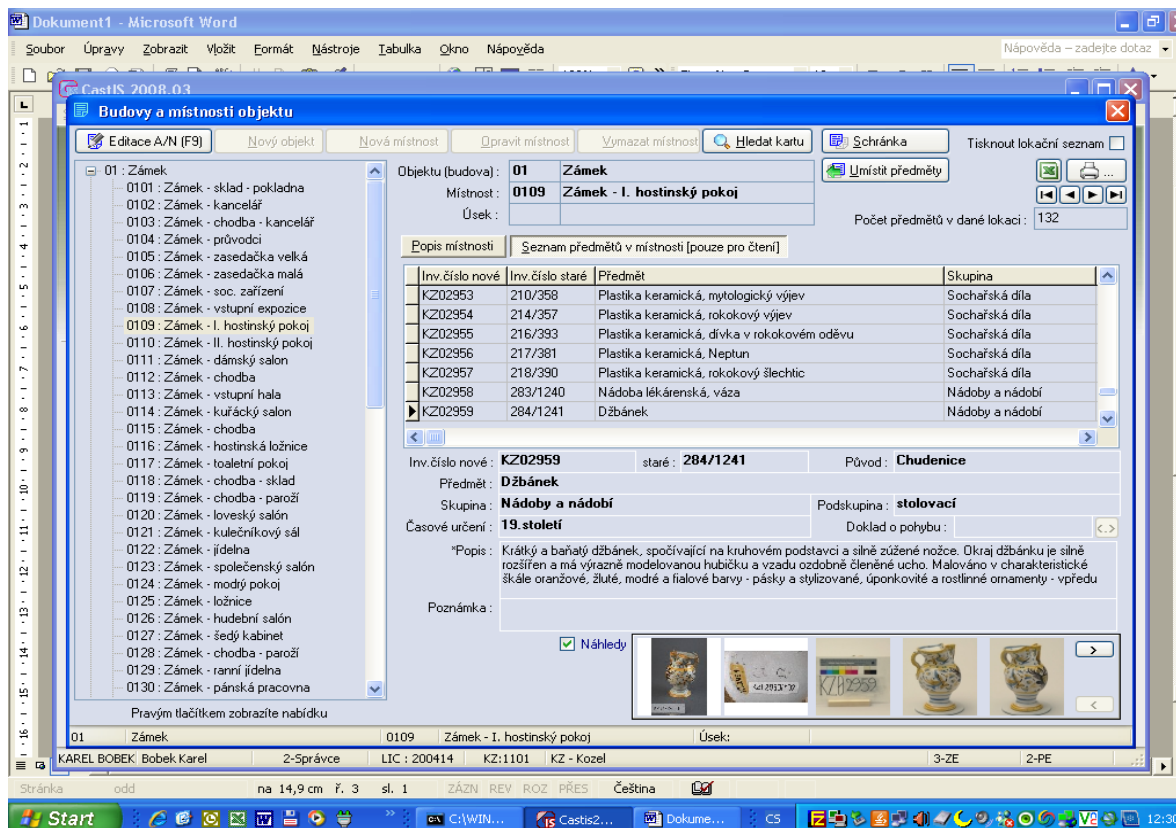
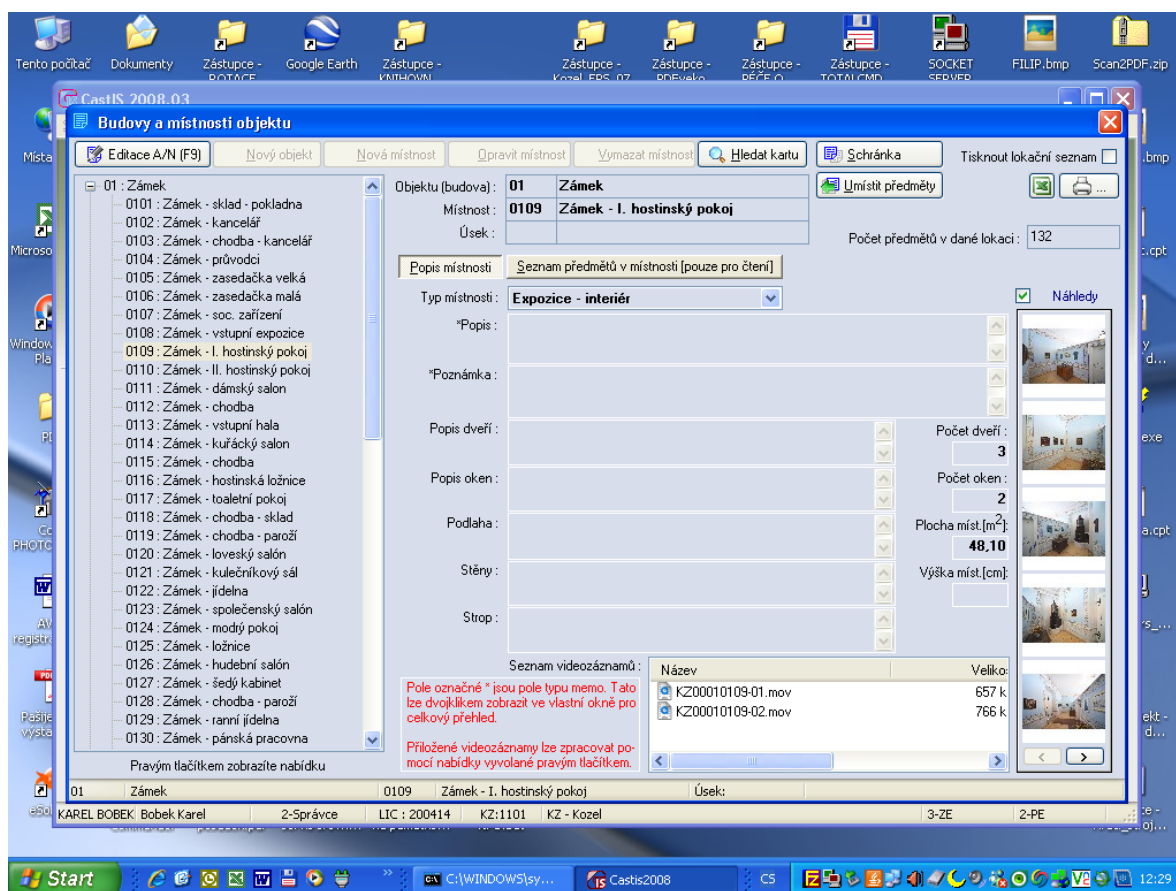
Odbor. popis: Starý popis dne: Kartu zapsal: Korverze Castis3

Mimo objekt Nabytí Inventura kdy zapsal: 08.02.2006

4692 / 7527 / 4514

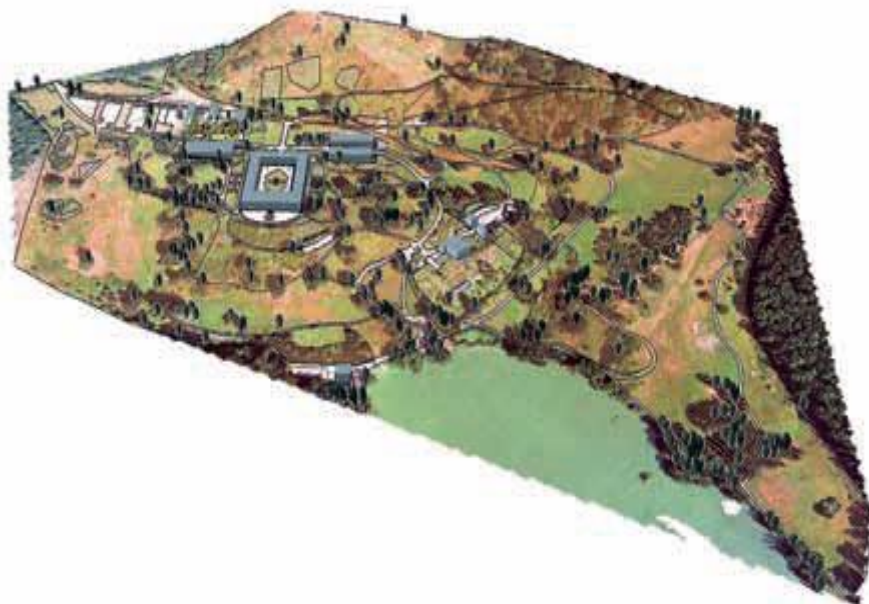
Start C:\WINDOWS\sy... Castis2008 C5 12:17

PŘÍLOHA Č. 7 – CastIS prostorová identifikace (lokace)

PŘÍLOHA Č. 8 - Elektronický pasport a prostorová lokalizace

8.1 - Elektronický pasport areálu zámku Kozel – zobrazení 3D modelu v počítači

8.2 - Prostorová lokalizace mobiliárních předmětů, ukázka rozmístění aktivních bodů

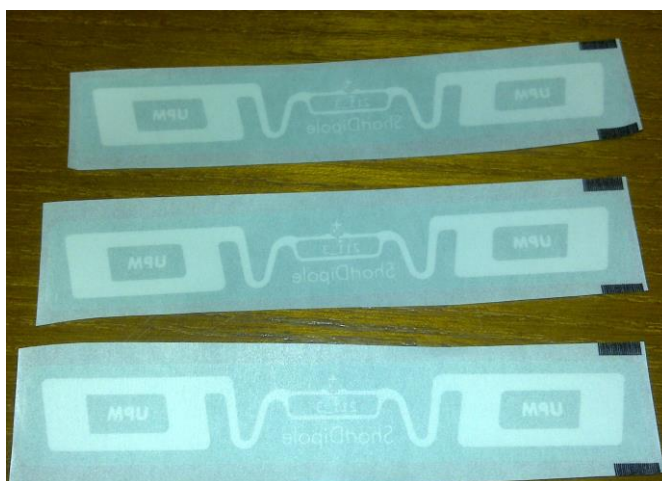

PŘÍLOHA Č. 9 - Ochranné technické prvky

9.1 – Mikrotečka

9.2 - RFID tagy (mikročipy) a jejich mobilní čtečka

9.3 - Mikrotečky aplikované v knize (inv. č. KZk00119_007)

